د لوړو زده کـــــــــــړو وزارت

اریــــــــاناد لوړوزده کـــړو مؤسسه

د حقوقو او سیاسي علومو پوهنځي

داداري او دېپلوماسی څانګه

موضوع:

سیاسي احزاب او ذي نفوذه ډلې

(دلیسانس دورې پایلیک)

Ketabton.com

ترتیب کوونکی: حمیدمنصــــور (منصور)

لارښوداستاد : مولوی سعیدالله (مصلح)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کال:
۱۴۰۰ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعهد لیک

حمیدمنصــور د عـــــبدالولي زوی
د حقوقو او سیاسی عـــلومو پوهنځی
د اداري او دیپلوماسی څانګې محصل

زه حمیدمنصور پوره ډاډ درکوم چې ددې مونوګراف ټوله منځپانګه زما دانفرادي کوښښونو او هلوځلو پایله ده ، اوهمدارنګه د اریانا د لوړو زده کړو په مؤ سسه کې(سیاسی احزاب او ذی نفوذه ډلې) تر عنوان لاندې بله لیکنه نه ده ترسره شوې. او وعده کوم چې دغه مونوګراف به په راتلونکې کې د بلې لیسانس دورې یاهم بلې تحصیلي اداره کې د لیسانس دپوره کېدا موخه د پایلیک په توګه استفاده ترې نه کوم.
ټولي سرچینې اوماخذونه چې په دې مونوګراف کې استفاده ترې شویده په منظم ترتیب سره ذکر شویدي.

حمید منصور (منصور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننليک

له هرڅه نه وړاندې دلوي الله(جل جلاله)حمد ،ثنا اوشکر اداء کوم ،چې دډېرو ناهيليواوستونزوسره سره يې ماته دا توفيق راوبخښه، چې داريانا دلوړو زده کړو په موسسه کې دحقوقو اوسياسی علومو پوهنځی د ادارې او ديپلوماسۍ په څانګه کې مې خپله څلورکلنه دلسانس دوره په برياليتوب سره بشپړه کړه ، نو زه ديو نوی فارغ زده کړه يال په توګه د اريانا دلوړو زده کړو د موسسی حقوقودپوهنځی دمشرتابه ، دادارې له همکارانو، ددرنو او مهربانو استادانو څخه مننه کوم چې خپلې علمی مرستې اوکوښښونه يې راڅخه نه دی سپمولې ، او همدارنګه په ځانګړی ډول د دې مونوګراف لارښود استادمحترم مولوی سعيدالله (مصلح) څخه يوه نړۍ مننه کوم چې دمونوګراف په ليکلو کې زما بشپړ لاسنيوی وکړ اوخپلې ګټورې مشورې او لارښوونې يی راته وکړې چې د نوموړی له همکاري پرته به ددې مونو ګراف بشپړول ممکن نه وو .په پای کې بايد د خپل لورانده اومهربانه پلار جان او هم دخپلې ټولې کورنۍ له غړوڅخه مننه کوم چې ما سره يې پدې تحصيلی دوره کې له مالی لګښتونو سربيره يی دزياتې حوصلې اوزغم څخه کار اخيستی نودالله ج له دربار څخه ورته د زيات اجرغوښتونکی يم .

حمید منصور (منصور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقریظ

دلوړو زده کړو په بهیر کې اړینه وي چې هر محصل دخپلې تحصیلی دورې په پای کې دیو ځانګړې سوژې (موضوع) په بڼه یوه رساله یا مونوګراف ولیکی .

دلیسانس په دوره کې د مونوګراف لیکل دهرمحصل له مکلفیتونو څخه دی. په همدې موخه ښاغلی حمید منصور دحقوقو او سیاسی علومو دپوهنځی محصل هم د خپلې تحصیلي دوري پایلیک (سیاسي احزاب او ذي نفوذه ډلې) ترنامه لاندې یی دغه رساله ترتیب او لیکلی ده نوموړی په دې رساله کې دپوره زیار او زحمت څخه کار اخیستی دی زه د لارښود استاد په توګه یې کوښښونه او هڅې ستایلو ترڅنګ تائیدوم ، باید یادونه ورکړم چې نوموړي محصل دمونوګراف د لیکلو پرمهال له ماسره مشوره کړي او زما لارښوونې یې دمونوګراف په لیکلو کې پوره رعایت کړي دي ، چې د مونوګراف د بشپړېدا لامله ورته مبارکې وایم او د الله (ج)د دربار څخه په ژوند کې ورته د نورو بریاوو غوښتونکی یم .

استاد مولوی سعیدالله (مصلح)

داریانا دلوړوزده کړو مؤسسې دحقوقو او سیاسي علوموپو هنځي معاون او استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

سرلیک..مخ

سریزه: 1
لومړی فصل... 7
لومړی مبحث - دسیاسي حزب پېژندنه : 7
دویم مبحت- د سیاسي حزبونو دپیداکېدو په هکله مختلف نظریات:....... 9
دریم مبحث- دسیاسي حزبونو خصوصیات:.......................... 12
 څلورم مبحث-دسیاسي احزابو درامنځ ته کېدو اغراض او مقاصد:..... 14
پنځم مبحث- دسیاسي حزبونو ځانګړې دندې:...................... 15
شپږم مبحث- دسیاسي حزبونو طبقه بندي:.......................... 19
۳: دسیاسي احزابو طبقه بندي دکاري ساحې له حیثه: 22
۷بحث: دسیاسي احزابو ګټې او نواقص 23
لومړی جز- دسیاسي داحزابو ګټې: 23
دوهم جز: دسیاسي داحزابو تاوانونه: 25
۸بحث: دسیاسي احزابو اهمیت 27
دوهم فصل 32
حزبي نظامونه 32
۱مبحث- رقابتي حزبي نظامونه: 32
۱جز: دوه حزبي نظامونه.. 33
۲جز-څوحزبي نظامونه 33

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲مبحث: غیر رقابتي حزبي نظام: 34

۱جز:یو حزبي نظام:................................ 34

۲جز-دیو حزبي نظام خصوصیات: 35

۳مبحث -د دوه حزبي نظامونو ګټې او نواقص: 37

۱ جز: د دوه حزبي نظامونو ګټې:.......................... 37

۲جز: د دوه حزبي نظام نواقص 38

۴مبحث:د څو حزبي نظامونوګټې او نواقص. 39

دریم فصل.. 40

دفشار ګروپونه.. 40

لومړی مبحث- دفشار ګروپونو تعریف او دهغوي متشکله عناصر: ... 41

دریم جز- دفشار تطبیق:....................................... 44

۲ مبحث-دفشار ګروپونو ځانګړتیاوي:............................ 45

دریم جز: دفشار ګروپونو اوسیاسي احزابو ترمنځ فرق:................ 45

دریم بحث: دفشار ګروپونو پېژندنه او یشنه (تقسیم بندي):............ 46

۴ بحث- دفشار ګروپونو ځانګړې دندې:............................ 48

۵ بحث: دفشارګروپونو سیاسي اهمیت: 50

پایله 56

وړاندیزونه:.. 57

ماخذونه... 59

(c) ketabton.com: The Digital Library

سريزه

الحمدلله رب العالمين والعاقبه للمتقين والصلوة والسلام علي سيد الانبياء والمرسلين محمد واله واصحابه اجمعين اما بعد:لقد قال الله تعالى في القرآنكريم .

يا ايهاالناس انا خلقنكم من ذكرا وانثى و جعلنا كم شعوبا وقبايل لتعارفوا ان اكرمكم عندالله اتقاكم ان الله عليم خبير [1]

هيڅوک نشي کولاي چې په انفرادي ډول دې د ورځني ژوند ټولې چارې په ښه او منظمه توګه پرمخ بوځي. حتمًا به دستونزو او مشکلاتو سره مخ کېږي نو ځکه خو مجبوريږي چې دجامعې نورو وګړو ته مراجعه وکړي او د ستونزې دحل لپاره ورته يوه مناسبه لاره پيدا کړي.
له بل پلوه ننی سياسي اوضاع هم د دې تقاضا کوي چې نه بايد څوک تنها او يوازی پاتې شي ښه به وي که يوڅوک ترشا يو ملاتړي ولري او ديو چاسره سره خپل فکر شريک کړي.
د دې ترڅنګ هغه امورات او کړنې چې په جمعې ډول او د ډېرو فکرونوزيږنده وي حتماً به څو چنده ترهغو بهترې وي چې په يوازيتوب او تنهايي سره ترسره کېږي
ځکه چې مونږ په دې عقيده لرو چې وَأَمْرُهُمْ شُورَي بَيْنَهُمْ (خپل کارونه په مشورې سره وکړئ)
نو ځکه خو لازمه ده چې اشخاص دې حتمًا دنور سره همانګي ولري ترڅو يې له يو پلوه دپروردګار عالم رضا حاصله کړې وي او له بل پلوه

[1]:القرآن کريم.[سورت حجرات ايه ١٣]

(c) ketabton.com: The Digital Library

به یې په ورځنیو چارو کې دیوبل سره په تعاون او همکاري کې برخه اخیستې وي همدارنګه دیوبل سره به یې صلاح او مشوره کړي وي او دخپلو ورونو لپاره به یې ځان یوې لوی قرباني ته هم اماده کړي وي.

ضرور ده چې دا غه ټولنیز والي او اجتماعیتوب نه باید دهغه څه لپاره وي کوم چې دپروردګار عالم دخفګان او دملت په ضرر تمامیږي. بلکې دغه یوځاي والي باید تنها د اسلام دمبارک دین دپرمختګ او دخپلو اولسونو دهوسا او ارم ژوند دتیرولو لپاره وي او بس.

په نننیو دولتونو کې یو سلسله داسې سازمانونه رامنځ ته شوي دي چې پکې دګډون له کبله کېداي شي چې همدغه پورتني فکتورونه په اسانۍ سره ترلاسه شي.

داچې څنګه په دغو سازمانونو کې ګډون وکولاي شو او څنګه و پوهیږو چې ګواکې زمونږ ارمانونه دي همدلته تحقق پیداکړي.لازمه ده چې مخکې ترګډون له هغوئ سره پوره اوکامله بلدتیا ولرو. نوځکه خو ما هم دخپلې څلور کلنې تحصیلي دورې دپاي دسند لپاره همدا موضوع وټاکله ترڅو له یو پلوه مې خپله وجیبه او مسؤلیت ترسره کړي وي او له بله پلوه به مې کېداي شي چې خپلو وطنوالو ته په همدې نیمګړي لیکنه کې یوڅه ورکړي وي په همدې هیله مې خپله دغه لیکنه په دریو فصلونو و وېشله چې لومړي فصل کې دسیاسي حزبونو پېژندنه، خصوصیات، دندې،طبقه بندي دسیاسي حزبونو ګټې او نواقص او باالخره دسیاسي حزبونو اهمیت تشریح شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم فصل یې حزبي نظامونو ته ځانګړي کړي شوي دي چې پکې دحزبي نظامونو پېژنده او همدارنګه د دغو نظامو نو ګټې او نواقص تشریح شوي دي.

په دریم فصل کې بیا دفشار ګروپونه تشریح شوي دي چې پکې دفشارګروپونو پېژندنه او متشکله عناصر،دفشارګروپونو تقسیم بندي،دفشارګروپونو دندې،دفشارګروپونو اوسیاسي احزابو ترمنځ فرق او باالخره دفشارګروپونوسیاسي اهمیت پکې واضح شوي دي، او ترټولو نه روسته بیا په کې بیا تبصره لري اوبس،په پاي کې دلوي خداي (ج) دربارته لاسونه لپه کوم او وایم چې اې خدایه! په ګران هیواد کې دتل لپاره یو اسلامي نظام حاکم کړې.

دموضوع داختیار لاملونه:

دا موضوع مې دڅېړنې اولیکنې لپاره ځکه وټاکله چې :

۱- دافغانستان خلک په دې پوه شی چې کوم ډول سیاسی حزب کې ګډون وکړي.

۲- د سیاسی حزبونو ګټې څه دی.

۳- اپوزیسیون شتون په هیواد کې څه ګټې لری او یو اپوزیسیون کومې نقطې په نظر کی ونیسی چې د هیواد او خلکو په نفع تمام شی .

۴- ذی نفوذه ډلی په سیاسی احزابو کی کوم رول ولری.

۵- دافغانستان اپوزیسیون څه ډول رول باید په موجوده وخت کې تر سره کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دموضوع مسئله : که څه هم ددې موضوع په اړه ډېرزيات کتابونه،مقالې،مونوګراف او څېړنې شوي دي، خو ما غوښتل چې ديوې مشخصې موضوع په اړه پرې د بشپړو معلوماتو راټولونه وکړم ترڅو لوستونکي ترې خبرکړم.

دموضوع هدف :

دغه موضوع دلاندې اهدفو او موخو په پام کې نيولو سره ليکل او ترتيب شويده .

i. احزاب د ديموکراسۍ دملاتير تشکېلوي نوځکه خو دنويو ديموکراتيکو حکومتونو لپاره د احزابو شتون يوضروري امر دي څرنګه چې په ښې حکومتدارۍ کې د احزابوشتون حتمي دي نو احزاب چې يولړ خاص او ځانګړې دندې پرمخ بوځي.

ii. احزابو او ذی نفوذه ډلو پيژندنه .

iii. خپل ځان او درانه لوستونکی دسياسی احزابو، ذی نفوذه ډلو او حزب اختلاف په اړه معلومات تر لاسه کړی.

دموضوع اهميت :

ننۍ سياسي اوضاع د دې تقاضا کوي چې نه بايد څوک تنها او يوازی پاتې شي ښه به وي که يوڅوک ترشا او يو ملاتړي ولري او ديو چاسره خپل فکر شريک کړي ، د دې ترڅنګ هغه امورات او کړنې چې په جمعې ډول او د ډېرو فکرونو زيږنده وي حتمًا به څو چنده ترهغو بهترې وي چې په يوازيتوب او تنهايي سره ترسره کېږي ، داچې حزبونه دخلکو سره سر اوکار لري اوخلک هم دګوندونو په اساس کولاي شي چې دخپلوحقوقوبرخمن شي همدغه سياسي ګوندونه دي چې دحکومت توجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخلکو خواته را اړوي پس په حقیقت کې همدغه ګوندونه د خلکو او حکومت ترمنځ دیوپُل حیثیت لري او کله چې ګوندونه دخلکو دحقوقو څخه حمایت کوي په حقیقتت کې ګوندونه خلکو ته دامفکوره هم ورکوي چې دوي یواځې ندي او دحکومت په وړاندې مطلق کمزوري هم ندي.

پخوانیولیکنو ته منطقي کتنه:

ددې موضوع په اړوندمخکې هم ځینې لیکنې ، مقالې ، رسالې او مونوګرافونه لیکل شویدی او هم په افغانستان کې ډول ډول په مختلفو فکرونو،سیاسي ډلې ،سیاسي احزاب او ذي نفوذه ډلې په پراخه کچه شتون لري ، مختلف سیاسی فعالیتونه کوی ، د خپلو موخو د پوره کیدا لپاره ډول ډول کړنلارې او تګلارې وضع او وړاندې کوی، مختلفې برنامی او لیکنې خپروې ،چې سیاسی احزاب په مختلفو شکلونو را پېژني خو ما دلته دخپل اړوند پوهنځی څخه دفراغت دمنلو په موخه خپل ټاکل شوی مونوګراف (سیاسي احزاب او ذي نفوذه ډلې) دلندې پېژندنې ارزښت او ګټو په اړوند دمونوګراف په کچه وړاندې کړ.

دموضوع اړوند پوښتنې :

ددی موضوع اړوند کلیدي پوښتنې په لاندې ډول دی .

1- سیاسي احزاب کوم او څه فعالیتونه سرته رسوي ؟

2- سیاسي احزاب او ذي نفوذه ډلې دحکومت او سیاست په جوړښت کې څه نقش لری ؟

3- په افغانستان کې سیاسي احزاب ګټې لری او که زیانونه ؟

4- ذي نفوذ ډلې کومې دي او کوم کارونه کوی ؟

5- سیاسي احزاب او ذي نفوذه ډلې خپلو کې څه توپیر لری؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دموضوع دلیکلو تګلاره :

ددی موضوموډلیکنې تګلاره کتابتوني ده یعنې دموضوع اړوند معلومات، اطلاعات مو دکتابونو اوبعضې موضوعګانې مې د انټرنیټ څخه دڅېړنې داصولو سره سم را اخیستې دی او ځای پرځای کړې مې دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی فصل

لومړی مبحث ـ دسیاسي حزب پېژندنه :

دانګلیسي ژبې Party یا دفرانسې دParti لغت چې دPartir مصدر دي دتللو او برخې په مانا دي چې معادل يې په فارسي کې حزب او په پښتو کې ګوند دي.

په سیاسي ادبیاتوکې دتاریخ په لحاظ همدغه لغات دطبقې په مانا هم تعبیرشوي، په قرون اوسطي کې Parti په نظامي مفهوم استعمالېده اود 19قرن په اوږدوکې د Parti لغت دفکر دځرنګوالي سره مترادف وو.

دسیاسي احزابو لپاره یولړتعریفونه شوي دي چې مونږ يې دلته يو څو دنمونې په ډول ذکر کوو.

1: **ارموند بورګ سیاسي حزب دارنګه تعریفوي:** سیاسي حزب دخلکو هئیت دي چې دملي منافعودساتنې لپاره دمشترک کوشش په وجه دبعضې سیاسي اصولو دتوافق په اساس سره یوځاي شوي وي.

2: **دګتل له نظره دسیاسي حزب تعریف:** سیاسي حزب د زیاتو او کمو خلکو څخه ترکیب شوي چې دیوسیاسي واحد په نوم عمل کوي او د رائې ورکولو دحق څخه په استفادې سره غواړي چې په حکومت باندې سلطه پیداکړي او خپل عمومي سیاستونه پرې عملي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3: دجيل كرست له نظره : سياسي حزب دخلكو يوه منظمه ډله ده چې دمشتركو سياسي نظرياتو لرونكې وي او ديو سياسي منزلت او مقام دلاسته راوړلو لپاره هڅه او كوشش كوي.[2]

4: بنجامين كنستان يې بيا دارنګه تعريفوي: د داسې خلكو يوځاي كېدل چې ديوشان نظرياتو ملاتړ وي له حزب څخه عبارت دي.

همدارنګه دافغانستان د1388هـ ش كال دسياسي ګوندونو قانون دوهمه ماده سياسي ګوند دارنګه تعريفوي.(د دغه قانون په مفهوم سياسي ګوند دحقيقي اشخاصو سازمان شوې ټولنه ده چې د دې قانون او اړوندې اساسنامې له حكمونو سره سم سياسي موخوته په ملي او سيمه ييزه سطحه فعاليت كوي) اويا هم سياسي ګوند دارنګه تعريف كوو ، چې سياسي ګوند دخلكو يوه منظمه ډله ده چې پرحكومت دفشار راوړلو له كبله دملي منافعو ساتنه كوي او پرخلكو خپل نظريات او عقايد تطبيق كوي او د دې ترڅنګ دقدرت ګدئ دلاسته راوړلو لپاره هڅه او كوشش كوي.

ځينې محققان ديوحزب دتشكېل لپاره بعضې شرطونه لازمي بولي چې دهغوي له ډلې څخه جوزوف لاپالومبارو او مايرون وينز دحزب دتشكېل لپاره دغه څلور شرطونه لازم ګڼي.

١: د دايمي مزكزي تشكېلاتو لرل ٢: دڅانګو لرل چې دمركز سره دايمي ارتباط ولري ٣: دخلكو ملاتړ ۴: دسياسي قدرت دلاسته راوړلو لپاره هلې ځلې:[3]

---

[2]: عالم،عبدالرحمن . (١٣٧٣ش هـ). بنيادهاي علم سياست، نشر تهران
[3]: بشريه،حسين.(١٣٧٠ش هـ). اموزش دانش سياسي، نشر نګاه معاصر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم مبحث- د سياسي حزبونو دپيداکېدو په هکله مختلف نظريات:

دحزبونو دپيداکېدو په هکله دوه عمده نظرې وجود لري چې يوه يې نهادي بله يې تاريخي ـ نزاعي نظريه ده چې دواړه به يې تر مطالعې لاندې ونيسو.

١جز: نهادي نظريه :

موريس او ورژه دسياسي حزبونو دقوت او په خلکو کې دزيات محبوبيت دلاس ته راوړلو لپاره اصلي علت دنوي حزبونو دجوړښت نظم او ترتيب ګڼي. دي وايي چې دحزب په معرفت او پېژندګلوی کې دهغه د اعضاؤ يابرنامو څخه دحزب جوړښت څوچنده مهم دي چې دغه جوړښت دپارلمان دپراخوالي سره نژدې رابطه لري او هغه هم په خپلو عمومي رايوباندي متکې وي هرڅومره چې درائې حق پراخوالي پيدا کوي په همغه اندازه درائي ورکوونکو دترتيب او تجهيز ضرورت هم زياتيږي له دې ځايه ده چې دحزبونوپيدايښت دپارلماني ډلواو انتخاباتي کمېټو پيدايښت پورې تړلي دي په عين حال کې داسې حزبونه هم وجود لري چې د دې حلقو څخه دباندې تؤلد شوي وي په همدې دليل دو ورژه دنوي حزبونو دپيداکېدولپاره دوه ډوله منشاء ذکرکوي يوه يې پارلماني او بله يې خارجي منشاء ده.اوله منشاء دپارلماني ډلو او انتخاباتي کمېټو د اتفاق څخه رامنځ ته کېږي.

د دغه دوه عناصرو دايمي ارتباط او هماهنګي چې مورني سلولونو په نوم هم ياديږي په طبعي توګه صورت نيسي چې دموجوده نماينده ګانو دسياسي قدرت دتحفظ له تمايل څخه لري وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خارجي منشاء په هغه حزبونو پورې تړاو لري چې دهغوي لومړنی هسته او وجود په اول کې د افکارو په جمع والي،په عمومي اوسېدن ځایونو او حتي دیوې ورځپانې دطرفدارانوپه توګه رامنځ ته کېږي.

لکه څرنګه چې اکثره دکارګرو احزاب دصنفي اتحادیې په شکل رامنځ ته شوي دي چې دهغوي له ډلې څخه دانګلستان دکارګرحزب چې دیو انجمن په توګه رامنځ ته شوي دي په همدې توګه دو ورژه واي چې که یوحزب په هرصورت تأسیس شي دخلکو ملاتړ ته بې نهایته ضرورت لري.

دیمون آرون هم دحزبونو دمنځ ته راتګ لپاره دوه منشاء وې ذکر کوي کومې چې مخکې ذکر شوې ولې نوموړي په درېمه نړۍ کې دیوګوني حزب د منځ ته راتګ لپاره دوهمه منشاء بېخ او بنیاد ګڼي ځکه چې د دغه ډولو احزابو ارتباط دپارلمان او خلکو د رائي سره له اوله قطع شوي وي.

یوبل عالم دانیل لوي سلرپخپل کتاب(تطبیقي سیاست) کې بیا د احزابو منځ ته راتګ په درېو کټګوریوتقسیم کوي(پارلماني،ریاستي او خارجي)

۲جز: تاریخي ـ نزاعي نظریه :

دغه نظریه دلاپالمبارا او واینر برعکس ده او دماکس وبر،رکا او لیپست له نظریاتو سره هماهنګي لري.

د وبر له نظره دسیاست اصلي موضوع "سلطه" ده او دي حزب هم له همدې نظره تعریفوي نوموړی زیاتوي چې(حزب دسلطې او امتیازاتو دلاسته راوړولو وسیله ده) په نتیجه کې دي واي چې حزب یوه پخوانۍ پدیده ده چې په مختلفو شکلونو سره پیداشوي دي چې دنمونې په ډول په قرون اولي کې دګلف "Guelfes" او ژېبلن "Gibelins" څخه یادونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي چې او دغه ډله دپاپ دقدرت طرفداران او دوهمه ډله(ژيبلن) يې دامپراطورانو طرفداران و.

د وبر له نظره دپروني او نننى حزبونوترمنځ کوم فرق نشته دي واي چې نننی حزبونه دمخکينو حزبونوتطبيقي شکل دي چې ځانونه يې د ديموکراسي،انتخاباتو،عقلانيت او مدرنيت د ټولو اجزاو سره يې ځان برابر کړي دي، هغه څه چې ثابت پاتې کېږي هغه دسلطې مفهوم دي چې دهغې شکلونو تغير کړي او دځان لپاره يې نوي قالبونه اختيار کړي دي.

د رکان او ليپست له نظره هم نوي سياسي حزبونه دپخوانيواحزابو يو متحول او منظم شکل دي.دغه ليکوالان د اروپا دنوي تاريخ لاملونه دوه عمده انقلابونه ګڼي چې يو يې ملي اوبل يې صنعتي انقلاب دي. چې ملي انقلاب له يو پلوه دولت او کليسا او له بل پلوه مرکزي او خواو شافرهنګ يې سره په مقابله کې اچول اوهمدارنګه صنعتي انقلاب هم له يوپلوه ښاري او اطرافي او له بل پلوه کارګر او کارفرما سر مخ کول.[4]

د دې نزاع دطرفينو څخه به چې هريو دمقابلې په جريان کې له منځه لاړ پاتې شوي بل يو به يې دحزب په شکل حضور وکړ.

دايټاليا پوهنتون استاد آنجلوپان ابليانکو هم دتاريخي ټولنپېژندنې دتاثيرلاندې په دې عقيده دي چې هر حزب خپل خاص اوځانګړي تاريخ او همدارنګه خپلو افرادو پورې مربوطې ژنتيک نښانې لري. دهر حزب دژنتيک نښانو او نمونو دپېژندلو لپاره لازمه ده چې څو عمده خبروته توجه وشي

[4]: مايکل راسکين رابرت کورډ و جيمز ميډيوريس او والټر جونز.(١٩٨٩م). پوليټيکل ساينس ژباړه او لنډيز، ډاکټر محمد صديق ظهير،علامه رشاد خپرندويه ټولنه کندهار٥٦مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱: دحزب جوړښت او پراخوالي ۲ ديوخارجي نهاد شتون ياعدم شتون والي چې وغواړي له حزب څخه دځان دمشروعيت په اړه استفاده وکړي
۳: دحزب په پيداښت کې دبنياد ګذارانو رول لکه بعضې چې دموسوليني دو ګل اويا ادنائر او ياهم ګاسپري دنفوذ لاندې رامنځ ته شول پس له دې ځايه ده چې نشو کولاي چې داحزابو لپاره يوثابته يا يوشان منشاء په اړه تصور وکړو. بلکې داحزابو دپيدايښت پرمختګ او تحول لپاره متعدد او متنوع شکلونه قبول کړای شي.

دريم مبحث- دسياسي حزبونو خصوصيات:

سياسي حزب بايد حتمًا ديولړخصوصياتو لرونکې وي داسې به هم نه وي چې يو يادوه نفره دې راپورته شي او دګوند په نوم دې سياسي ژوند پرمخ بوځي او تر پايه دې همدا دوه نفره وي بلکې هرسياسي ګوند چې رامنځ ته کېږي حتمًا به يولړ ځانګړي خصوصيات لري چې ځينې يې مونږ دنمونې په ډول دلته بيانو.

۱جز: دخلکو ډله: سياسي ګوند دخلکو داسې ډله ده چې هغوي دهيواد په ټولومربطه مسأيلو کې(سياسي،اقتصادي،اجتماعي) سره يوشان فکر لري. کېداي شي چې د دوي ترمنځ معمولي اختلافات شتون ولري خوبياهم په عموم کې يو فکر لري او ديوې رأي لرونکو خلکو ډله وي.

۲جز: دقدرت لاسته راوړنه: دسياسي ګوندونو يوخاصيت داهم وي چې دقدرت دلاسته راوړنې لپاره هلې ځلې کوي او حکومتي نظام وچلوي او د دې ترڅنګ په عوامو کې دمحبوبيت دلاسته راوړنې لپاره بې نهايته کوشش کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳جز: ځانګړي(خاص) نظريات: هر سياسي ګوند خپل ځانګړي نظريات او اصول لري چې هغه دعوامو ستونزې اومشكلات دځان سره ياداشت كوي او دهغو لپاره دحل لارې پيداكوي ترڅو دعوامو ملاتړ حاصل كړي او سياسي اقتدار ته ځان ورسوي

۴جز:اساسي تنظيم: هر سياسي حزب داسي پدې ترتيب منظم شوي وي ترڅو دهيواد ټول وګړي ځان ته راجلب كړي د دې جلب كولو لپاره يوسياسي ګوند په داخل كې مختلفې څانګې او شعبې رامنځ ته كوي مثلاً دتبليغاتوشعبه،عواموسره دمرستې شعبه او داسې نورې . . . . . .

لازمه ده چې ديو سياسي ګوند څانګې دهيواد په ګوټ ګوټ كې وي او په هر كلي او كور كې ځان څرګند كې او همدارنګه دسياسي ګوند دزيات شهرت او پېژندنې لپاره ګوند په تبليغاتو او پروپاګندا باندې بې نهايته زور اچوي

۵جز دخپلې خوښې عضويت: دسياسي ګوندونو دخصيتونوڅخه يو خاصيت داهم دي چې په دې ګوندوكې ديوچاغړيتوب په خپله خوښه ده اشخاص هروخت كولاي شي دګوندعړيتوب له لاسه وركړي هيڅوک يې دغړيتوب دترک ممانعت نشي كولاي

۶جز دقومي ګټوساتنه: هرسياسي ګوند دقومي ګټو دساتنې اوتحفظ لپاره هلې ځلې كوي او دخپلو سياسي ګټو په نسبت قومي ګټوته ترجيح وركوي.[5]

بله داچې دهيوادنۍ مينې نه لرونكې ډله سياسي ګوند نشي بلل كېداي.

---

[5]: نياز، عبدالوحيد.(۱۳۷۲ش هـ). حقوق اساسي مقايسه يي، چاپ سوم، انتشارات يوسف زاده

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم مبحث-دسیاسي احزابو درامنځ ته کېدو اغراض او مقاصد:

هره سیاسی ډله درامنځ ته کېدو سره سم یولړڅانګړي مقاصد لري او دهغوي دلاسته راوړلو لپاره هلې ځلې کوي چې دهغوي له جملې څخه یې مونږ بعضې په لاندې ډول تر بحث لاندې نیسو.

۱جز: نظریاتي خوځښت(حرکت) : دبعضوسیاسي ډلوتشکېل دنظریاتو په اساس صورت نیسي لکه په اشتراکي هیوادونو کې دکمونیزم رامنځ ته کېدل همدارنګه په جمهوري نظام لرونکو هیوادونوکې هم نظریاتي ډلې رامنځ ته کېږي د دې ترڅنګ په هندوستان، پاکستان، انګلستان، ایټالیااو فرانسې کې هم دخاصو نظریاتو لرونکې سیاسي ډلې وجودد لري.

۲جز:اقتصادي حرکت: په دیموکراتیکو هیوادونو کې سرمایه داره طبقه دخپلو ګټو دساتلو لپاره دخپلو وسایلو په مرسته سیاسي ګوندونه جوړوي ، سیاستدانانو ته پیسې ورکوي ترڅو په دیموکراتیک حکومت کې یې دهغوئ ګټې ساتلې وي دخپلواجاره دارۍ دساتلو یا قایمولو لپاره سرمایدار په سیاست کې هم سرمایه ګذاري کوي او مفاد پرستې ډلې حکومت په مسلسل ډول په لاس کې نیسي. کاریګر او زحمت کشه طبقه دخپلو ټولنیزو حقوق دسرمایه دارو څخه دساتلو لپاره دهغوي په مقابل کې سیاسي حزب جوړوي. دسرمایه دار حمایت کوونکې سیاسي حزب ته کپیټالیست او دکاریګرو حزب ته لیبرال ویل کېږي.

۳جز مذهبي حرکتونه: بعضې سیاسي ډلې دخپلو مذهبي مقاصدو دلاسته راوړنې لپاره دسیاست ډګرته راداخلیږي لکه په مصر کې داخوان المسلمین سیاسي ډله همدارنګه په اندونیزیاکې دمسجومي ډله چې دمذهبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفاداتو دحفاظت لپاره رامنځ ته شوې ده همدارنګه په افغانستان، ایران،پاکستان،لبنان او دغه شان نورو هیوادونوکې دمذهبي بنسټونوپه اساس ډلې او تنظیمونه جوړ شوي دي.

۴جز قومي حرکتونه: ډیرې سیاسي ډلې شته چې دقوم دګټولپاره جوړې شوې دي هغوي دهیواد دازادۍ دحصول لپاره او له هیواد څخه د دفاع پخاطرکار کوي دنړۍ په ډیرو قومونو کې دهیواد د ازادۍ لپاره کوشش کوونکې ډلې جوړې شوې دي چې هغه دخپلو مقصدونو دحصول نه روسته هم دخپل هیواد دملي ګټوساتنه کوي. په اسیا،جنوبي امریکا او افریقا کې ډیري داسې ګوندونه وجود لري چې د ازادي د حصول لپاره کار کوي.

۵جز وختي (زماني حرکتونه): عمومًا په ازاد، خپلواک او دیموکراتیکو هېوادونو کې دوخت دغوښتنو لاندې ګوندونه منځ ته راځي او په فوري توګه قانوني دیموکراتیک او انتخاباتو په اساس دنوي حالاتو مطابق لایحه عملا ترتیب کوي او خپل فعالیتونه جاري ساتي لکه دپاکستان په تېره نیمه پېړۍ کې ځو داسې خوځښتونه جوړ شوي دي چې دانتخاباتو څخه روسته بېرته له منځه تللي دي چې دوخت دضرورت له پوره کېدو څخه روسته ضرور نه ګڼل کېږي او له منځه ځي.

پنځم مبحث- دسیاسي حزبونو ځانګړې دندې:

داچې احزاب د دیموکراسۍ دملاتیر تشکېلوي نوځکه خو دنویو دیموکراتیکو حکومتونو لپاره د احزابو شتون یوضروري امر دي ځرنګه چې په ښې حکومتدارۍ کې د احزابوشتون حتمي دي نو احزاب چې یولړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاص او ځانګړې دندې پرمخ بوځي چې دبال له نظره دحزبونو ځانګړې دنده دسياسي زنده ګي متحد او باثباته کول دي همدارنګه مريام دسياسي ګوندونولپاره پنځه ځانګړې دندې په ګوته کوي ۱:دانتخاباتي نوماندانو انتخاب ۲:دعمومي سياستونوليکل ۳:په حکومت انتقاد کول ۴:سياسي زده کړه ۵:دخلکو او حکومت ترمنځ پل .[6]

۱جز عامه پالېسي او رأيه: دنورو دندو تر څنګ دسياسي ګوندونو يوه تر ټولو لويه اومهمه دنده دقدرت دګدۍ لاسته راوړل او اقتدار ته ځان رسول دي او تر بل هر هدف څخه دې هدف ته دځان رسولو لپاره بېحده هڅه او هاند کوي او دې هدف ته درسېدو لاره بيا دعوامو رأيه ده نوځکه خو سياسي ګوندونه هم دعوامو رضايت په خپله پاليسي کې تر بل هر څه نه زيات په نظر کې نيسي او دخپلې پاليسي دتشکېل په وخت کې دعوامو رأيه او د دې ترڅنګ په هيواد دمختلفو فشارګروپونو رؤيې ته په کتو سره دخپلې پالېسي اصول داسې تشکېلوي تر څو يې دعوامو رضايت پکې حاصل کړي وي

۲جز دانتخاباتومصروفيات: دکانديدانو دانتخابولو نه وروسته اصلي جنګ شروع کېږي چې دهغې لپاره هر سياسي حزب پوره تياري نيسي بې دريغه پيسې استعماليږي حتي چې يوعام کس نشي کولاي دانتخاباتو اخراجات په يواځې ځان تحمل کړي خپله کانديدانو ته په انتخاباتو کې پاتې کېدل سختيږي،دانتخاباتو داعلان سره سم هره سياسي ډله دخپلو تبليغاتوسلسله شروع کوي دتحريرونو او تقريرونو په واسطه خلک خپل طرف ته را جزبوي ، عموماً دهرسياسي حزب ترجماني ديو اخبار يا يوې

[6]: ملک،فاروق .(۱۳۶۶ش هـ). ملک،خرم ، اصول سياسات، ناشر جديد بک ډپو۸۳مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجلي په شکل صورت نیسي چې دهمدې په واسطه دخلکو ذهنونه خپلې خواته اړه وي، دکتابچو،قلمونو،جنتریانو او اعلانونو په شکل خپل اساسي اصول ترخلکو رسوي.

انتخاباتو ته نژدې هر سیاسي حزب دخلکو یو مشکل په نظرکې نیسي او خلکو ته دهغې دحل طریقه وړاندې کوي چې ترڅو دخلکو حمایت لاسته راوړي. دهغه شکل دحل لپاره جدي اقدام کوي.په برطانیه کې د۱۹۲۹ په انتخاباتوکې دبیکاري په مسله باندې لبرل او لیبر حزبونو خپله رایه وړاندې کړه. دانتخاباتو لپاره یولوي پروګرام جوړیږي کلي په کلي ښار په ښار دحزب مشر خلکوته تقریرونه کوي.عموماً هرسیاسي حزب خپل حمایت کونکې ګروپونه لري چې دغه حمایت کوونکې ګروپونه د دې سیاسي حزب اخراجات پوره کوي.

په برطانیه کې دکنزرحزب دسرمایداروله خواحمایه کېږي هغه ټول اخراجات چې د دې حزب په تبلیغ اوجلسومصرف کېږي دسرمایدارودجیب څخه راځي ځکه چې دوی پوهیږي چې د دوي دشخصي ګټو حفاظت په همدې کې دي. [7]

۳جز حکومت جوړونه: دانتخاباتو په نتیجه کې چې کوم حزب کامیاب شي دهغه حزب مشر دحکومت په تشکېل کې ونډه اخلي. په صدارتي نظام کې خلک په مستقیمه توګه خپل مشر ټاکې خو په پارلماني نظام کې چې کوم حزب زیاتې رأیي لاسته راوړي دهغه حزب مشر صدراعظم جوړیږي. که کوم حزب ښکاره اکثریت لاسته رانه وړي نو دوه یا درې حزبونه مخلوط حکومت جوړوي.پدې حزبونوکې چې کوم حزب زیات

[7]: آلن ر ، بال .(۱۳۶۹ش هـ). سیاست وحکومت جدید، ژباړن، عبدالرحمن عالم، نشر قوس۳۴مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤثر وي دهغه حزب مشر صدراعظم ټاکل کيږي. اقتدار ته رسيدلي حزب دخپل منشور مطابق حکومتي کارونه پرمخ بوځي او دخلکو دخوښي مطابق حکومتي نظام چلوي ترڅو چې د اکثريت حمايت ورسره وي په اقتدارباقي او کله چې داکثريت حمايت دلاسه ورکړي اقتدار به پريږدي.

۴جز دحزب اختلاف قيام: که کوم حزب کامياب شي دحکومت په تشکيل کې ونډه اخلي دنه کاميابېدو په صورت کې هغه خپلو کارونو ته بياهم دوام ورکوي او دحزب اختلاف(مخالف حزب) ترنوم لاندې خپل کارونه پرمخ بوځي په پارلمان کې حزب اختلاف يومشر انتخابوي چې دهغه دحکومت په کړنو باندې نيوه کې کوي او دحکومت خاميانې په ګوته کوي. حزب اختلاف خپل خاص رول لري خلک دحکومت دغلطيو څخه خبروي او دخلکو ذهنونه خپل طرف ته د را اړولو لپاره بار بار کوششونه کوي. ديو صحيح او فعال جمهوريت لپاره يوقوي حزب اختلاف ډېر ضروري دي . يوفلسفي واي چې په يو هيواد کې دجمهوريت دتللو او وزن کولو لپاره يوقوي مخالف حزب ترټولو ښه تله او پيمانه کيداي شي. حزب اختلاف چې څومره خپلو کارونو ته زور ورکوي جمهوريت هغومره ورسره ځان قوي کوي.[8]

۵جز دخلکو او حکومت ترمنځ پُل: داچې حزبونه دخلکو سره سر اوکار لري اوخلک هم دګوندونو په اساس کولاي شي چې دخپلوحقوقوبرخمن شي همدغه سياسي ګوندونه دي چې دحکومت توجه دخلکو خواته را اړوي پس په حقيقت کې همدغه ګوندونه د خلکو او حکومت ترمنځ ديوپُل حيثيت لري او کله چې ګوندونه دخلکو دحقوقو څخه حمايت کوي په

---

[8]: نقيب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سياسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس .۵۶مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیقتت کې ګوندونه خلکو ته دامفکوره هم ورکوي چې دوي يواځې ندي او دحکومت په وړاندې مطلق کمزوري هم ندي.

۶جز دسیاست اجتماعي کول: دګوندونو دخصوصیاتوڅخه یو هم دادي چې دټولني بېلابېلې ډلې سره یوځاي کوي نه يواځې دا چې دغه ډلې سره یوځاي کوي بلکې هغوي ته سیاسي لوبه هم ور زده کوي ګوندونه خپلوغړوته دا ورښايي چې دخلکو په وړاندې څنګه وينا وکړي همدارنګه ګوندونه خلک کاندیدانوته ورپېژني او همدارنګه غړوته دیوې غونډې اداره کول او د دې ترڅنګ د روغي جوړې او مصالحې لارې چارې هم ورښايي له همدې ځایه ده چې ګوندونه دخپلوغړو ورتیا پیاوړې کوي اوخپل اعضاء سیاست ته داخلوي او ورځني سیاست نه دا چې دیوڅوکسانو په لاس کې پاتي شي بلکې سیاست ته یوه اجتماعي اوټولنیزه بڼه ورکوي او دخولاسونو څخه يې باسي.

شپږم مبحث- دسیاسي حزبونو طبقه بندي:

سیاسي احزاب کولاي شو په څلورو برخو طبقه بندي کړو چې هر یو یې په جدا توګه ترڅېړني لاندې نیسو.

۱ : دسیاسي احزابو طبقه بندي دپروګرام له حیثه: دپروګرام له مخې سیاسي ګوندونه په ښي لاسي،چپ لاسي او منځنی ګوندونو باندې وېشل شوي دي د دې طبقه بندي ایجاد په فرانسه کې شوي دي اوهغه خلک چې په پارلمان کې به ښي لاس ته کېناستل ښي لاسي او هغه چې به چپ لاست ته کېناستل چپ لاسي به يې ورته ویل دښي لاس او چپ لاس لپاره کوم ځانګړي تعریف نشته بلکې دهیواد اوضاع ته په کتو کولاي شو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعریف يي کړو مثلًا کېدای شي چې په يو هېواد کې ښي لاسي ګوندونه په بل هېواد کې چپ لاسي وي.[9]

په يو وخت کې چپ لاسي ګوندونه هغو ډلو ته ويل کېدل چې هغوئ غوښتل چې په مملکت کې سياسي او بنيادي تغير رامنځ ته شي او ښي لاسي ګوندونه هغو ته ويل کېدل چې په خپل هيواد کې يي دپخواني نظام حمايت کولو. د دوهم نړيوال جنګ څخه وروسته چې کله دوه بلاکه رامنځ ته شول يو يې شرقي اوبل يې غربي بلاک و غربي بلاک غوښتل چې سرمايداري نظام رامنځ ته کړي او شرقي بلاک غوښتل چې سوسياليستي بلاک رامنځ ته کړي د دوو نظريو خاوندان و دسوسياليستي نظريو خاوندانو ته به چپ لاسي ويل کېده او امپرياليزم نظرخاوندانوته به ئې ښي لاسي ويل. همدارنګه د دين او مذهب له لحاظه هغه خلک چې ددين اومذهب پيروي کوي ښي لاسي او هغه چې دسيکولر پيروي کوي چپ لاسي بلل کېږي .

۲: دسياسي حزبونو طبقه بندي دنظم له حيثه: دنظم له حيثه بعضې داسې ګوندونه دي چې په هغه کې خلک په زياته اندازه برخه اخلي چې دې ته عوامي ګوندونه هم واي.که څوک غواړي په دغه ګوندونو کې غړيتوب ترلاسه کړي دټولنې خلک پرې اعتراض نه کوي. د داسې ګوندونو دغړو تعداد زيات وي هرڅوک کولاي شي پرته له کومو موانعو نه ئې غړيتوب ترلاسه کړي او بل داسې ګوندونه دي چې دغړو تعداد يې لږ وي که څوک غواړي په ګوندونو کې برخه واخلي نو خاص شرايط

---

[9]: نقيب زاده، احمد.(١٣٨٨ل). احزاب سياسي وگروه هاي ذي نفوذ،نشرقوس .٥٦مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري بایده هغه شرایط پوره کړي چې په دې اړه باید دوه مهمي نقطې په نظرکې ونیول شي.

۱: د داسې ګوندونو سره یوه خاصه نظریه(ایډیالوجي) موجوده وي هغه څوک چې غواړي غړیتوب یې ترلاسه کړي دغړیتوب دترلاسه کولو په وخت کې ګوري چې دګوند د ایډیالوجي سره موافقه لري کنه.

۲: هغه څوک چې غواړي پدې ګوند کې غړیتوب ولري نو دوئ ګوري چې د دې ګوند نظم او دسپلین قبلوي کنه د دغه ګوندونو ګټې دادي چې دیوي خوا دشخص اړیکه دګوند سره ټینګوي او دګوند دنظریاتو او اهدافو دلاسته را وړلو کوشش کوي او پدې ګوندو کې نظم او ډسپلین ډېروي نیمګړتیا یې داده چې دغړو ساحه یې محدوده وي او اکثرا وختونو کې په انتخاباتو کې یې کرسی(چوکۍ) کمې وي غوره نمونې یې دکمونست ګوندونه دي.

مثال که دچېن په کمونیستي ګوندوکې هغه څوک چې عمریې له ۷ څخه تر ۱۴ کلونو پورې وي او غواړي چې د دې ګوند غړیتوب ترلاسه کړي نو پیش آهنګ جوانان ته یې معرفي کوي او د۱۵ څخه تر ۳۵ کلونو عمر لرونکې خلک دځوانانو دحزب بخش ته معرفي کوي چې دکمونیستي ځوانانو د اتحادئي په نوم یادیږي او کله چې یې عمر زیاتیږي نو بیا کامل عضویت ترلاسه کوي خو بیا هم دوه نفره د دې ګوند غړي باید د ده تضمین وکړي او له دې نه وروسته دګوند غړي جوړیږي او بیا په سیاسي فعالیتونوکې برخه اخیستي شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳: دسياسي احزابو طبقه بندي دکاري ساحې له حيثه: بعضې داسې ګوندونه دي چې دمملکت په سطحه کارونه اجرا کوي کاري ساحه يې ټول هيواد وي چې په منظم ډول خپل کارونه پرمخ بيايې او د دوی منشور او اساسنامه په ملي سطحه رامنځ ته کېږي او بعضې داسې ګوندونه دي چې ديوې منطقې لپاره کار کوي منطقوي نغارې ډنګوي او داسې ګوندونه په هماغه منطقه کې زيات محبوبيت لري د دې ترڅنګ جهانشموله احزاب هم شته که څه هم منشوريې يواځې په رامنځ ته کېدونکې هيواد کې رسميت لري خو تاثيرات يې دومره پراخه وي چې دنړۍ په زياتو هيوادونو کې دې ته ورته ګوندونه رامنځ ته کېږي او له دې ګوندونو څخه سرچېنه نيسي چې ښه نمونه يې د مصر اخوان المسلمين ګوند دي چې دنړۍ په ۷۴ هيوادونو کې څانګې لري.[10]

۴: دسياسي ګوندونو طبقه بندي په حکومت کې دګډون له حيثه:

سياسي احزاب په حکومت کې دګډون له حيثه په دريو برخو ويشو

۱: يو ګوندي سيستم ۲: دوه ګوندي سيستم ۳: څو ګوندي سيستم.

چې دادرې واړه سيستمونه به په راتلونکې فصل کې په مکمل ډول تشريح شي.

---

[10]: بويکو،ولاديمر.(۱۹۹۳م). دولت و اپوزيسيون در افغانستان،ژباړن عزيز اريانفر،بنګاه انتشارات ميوند،کابل .۸۷مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷بحث: دسياسي احزابو ګټې او نواقص:

لومړی جز- دسياسي داحزابو ګټې:

۱- دعامه نظررامنځ ته کول : ګوند ولس ته دهيواد دمسايلو او وسايلو په هکله خبرورکوي او هغوی خبروي چې دمسايلو حل څه شی ده او وسايل بايد په کومه طريقه استعمال او په کار واچول شي هغوی په مختلفو دلايلو سره عامه نظررامنځ ته کوي او دعامه نظر درامنځ ته کولو لپاره دمختلفو لارو څخه راديو ، تلويزيون او اخبار څخه استفاده کوي دهيواد په مختلفوسيموکې دجلسو اومظاهرو په ذريعه سياسي احزاب خلک دنوي معلوماتو څخه خبروي او عامه نظرخواهي رامنځ ته کېږي .

۲- سياسي روزنه : سياسي ګوندونه ولس دملکې مسايلو څخه خبروي او هغوی ته اصلي حقايق بيانوي دوی په خلکوکې دانتقادکولو احساس پيداکوي هغوی دخپلو فردي او ذاتي حقوقو او وجايبو څخه خبروي همدارنګه داساسي حقوقو دترلاسه کولو لپاره طريقي ور زده کوی چې په دې ډول دخلکو سياسي روزنه او پالنه کېږي ګوندونه ملت دحکومتي اموراتو ، قانون جوړونې ، انتخاباتو باندې دانتقادکولو او دهغې طريقې ورته روښانه کوي په دې اساس ملت ته رايه ورکول ، دتاکنو اوکاميابی داصولوڅخه خبرتيا حاصليږي .[11]

۳- د خلکو حکومت : موجوده او حاضر وخت د خلکو دور دی هر فرد په يوطريقه نه په يو طرقه د حکومت بازو دی ګوندونه د خلکو سره د خلکو د حکومت په جوړولو کی مرسته او کومک کوی خلک د خپلی خو

---

[11]: نقيب زاده، احمد. (۱۳۸۸ل). احزاب سياسي وکروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښې نماينده په خپله ټاکي او يو جمهوري حکومت جوړوي په مرکزي حکومت کې خپله شامليږي نو په دې ډول په مرکزي سطحه د خلکو حکومت په پښو ودريږي .

٤- مخالف ګوند : د سياسي ګوندونو په وجه معقول او متناسب جز پيدا کېږي ، د واکمن يا په قدرت حزب پر پاليسيو باندې انتقاد کوي او خلکو لپاره د بهتره او غوره ترقي په برخه کې مدد ګار ثابتيږي . او عامه ذهنونه ويښوي ، حکومت د غلطو کارونو څخه را ګرځوي او مخنيوي يې کېږي . که چېري حکومت بيا هم سيده او سم نه شو نو د ملت سره لاس ورکوي او د حکومت تخته را پرځوي . په پارلمان کې د صدر اعظم پر خلاف د عدم اعتماد رايه ورکوي او په نتيجه کې حکومت رخصتوي .

٥- غوره قيادت : هر ګوند په ټاکنو او انتخاباتو کې تر ډيره حده کوښښ کوي چه يو بهترين شخص نامزد کړي تر څو وکولی شي په ډيره اندازه رايي تر لاسه کړي په دې ډول ښه او د اهل اشخاص منتخب کېږي او يو غوره قيادت او رهبري را مينځته کېږي . افرادو ته د خپلو رايو د ښکاره کولو او ظاهرولو موقع او چانس په لاس ورځي . کوم خلک چه د بهتره انتخاب او استعداد درلودونکي وي خلک او ګوندونه هغوی د مشر په توګه انتخابوي او ټاکي يې . بلکه په ځينو وختونو کې هغه د خپل لياقت او استعداد پربنا خود بخوده مشر جوړيږي .

٦- يوالی او همکاري : سياسي ګوندونه د خپلو کارکونکو په مينځ کې يووالی او همکاري راپيدا کوي او همدارنګه څو ګوندونه سره يو ځای کېږي يووالی او همکاري رامنځته کوي چه په دې ډول په ټولو کارکونکو کې ترتيب او نظم پيدا کېږي .دګوندونو پر اساس خلک مختلف

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظرونه اختياروی،که چېږی ګوندونه اتحاد وکړی نو خلک هم د یووالی سوچ پیدا کوی ، نو ګوندونه دی چه په خلکو کی یووالی اوسیاسی پوهه راپیدا کوی چې په دی ډول دخلکودنظم سبب ګرځی.[12]

۷- مسؤلیت : کله چی یو ګوند قدرت ته ورسیږی نو دا ورته معلومیږی که چېږی دوی خپل مسؤلیتونه پوره نه کړی نو په راتلونکو ټاکنو کی دوی رایی نشی تر لاسه کولی . د دی لپاره هغوی خپل کارونه په پوره مسؤلیت سرته رسولو کی پوره کوښښ کوی .

۸- قوی حکومت : قدرت لرونکی ګوند همیشه د ملت د حمایت څخه برخمن وی .ځکه چه هغه دملت دطاقت په واسطه دقدرت ګټونکی شمیرل کېږی ،ددی لپاره دهیڅ یو انقلاب او پاڅون خطر نه احساسیږی نو پدی اساس هغه یو قوی حکومت دی .

۹- بشرغوښتنه :مخالفت دبشرفطری غوښتنه ده سیاسي ګوندونه دا غوښتنه پوره کوی .خلک په مختلفو ګوندونو کی شاملیږی او خپل اختلافی مسایل بیانوی هر ګوند د ګوندی مفادافتو او ګټو لپاره کار کوی .

دوهم جز: دسیاسي داحزابو تاوانونه:

۱- نادرسته وفاداری : د هر ګوند کارکونکی د خپل ګوند د غلطی یا صحیح خبری څخه دفاع کوی او د نورو ګوندونو کارونه غلط ثابتوی د دی ډول فکر په وجه په زینو وختونو کی ډیری ملی ګټی د شخصی ګټو قربانی کوی .

[12]: نیاز، عبدالوحید.(۱۳۷۲ش هـ).حقوق اساسي مقایسه يي، چاپ سوم، انتشارات یوسف زاده۷۷مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- دملی یووالی خاتمه : د خلکو په منځ کی مختلفی مخالفی سیاسی ډلی جوړیږی تر یوځو بل ته د شکست په ورکولو کی همیشه اماده وی . په دی ډول سره په هیواد کی نفرت ا و تفریق ،هرج او مرج پیداکیږی او حتی د کورنیو جګړو سبب ګرځی .

۳- د نظر د ازادی نقصان: د هر ګوند نماینده خپل د ګوند په هره معامله کی دفاع کوی البته دا دهغه مجبوری ده هغه د دی خبری خلاف او په مخالفت کی نه واقع کیږی دا ځکه چه دا د هغوی مجبوری ده نو په دی اساس ویلی شو چی د نظر آزادی ختمیږی .[13]

٤- اخلاقی کمزورتیا: هر ګوند بل ګوند ته د شکست ورکولو لپاره د بیلابلو لارو او طریقو څخه استفاده کوی چی په دی کی رشوت ، لالچ ، بي ایمانی او نور شامل د دی سره د خلکو اخلاقی حالت خرابیږی.

۵- عهده داری : د سیاسی ګوندونو هر هغه غړی ته وزارت ورکول کیږی کوم چه د ځان سره یو تعداد افراد او اشخاص لری او هر ګوند دا غواړی چی هغه چا ته وزارت ورکړی کوم چی د ځان سره یوه ډله خلک لری کیدی شي هغه اهل د کار وی او یا نه وی هر غړی دا غواړی چی هغه خپلو پلویانو ته زیاتی چوکی ورکړی تر څو د هغه رایی پخي شی او همدارنګه د دی سره خوش باوری زیاتیږی .

٦- ناوړه مداخله : هر واکمن ګوند خپلو کارکونکو ته په ناوړه ډول مفادات ورکوی او په انتظامیه کی بی ځایه مداخله کوی د ځنو کارکونکو

[13]: شینواري،بشارت الله.(۱۳۹۴ل).عمومي اساسي حقوق، ننګرهار پوهنتون دحقوقو اوسیاسي علوموپوهنځی .۹۴مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوښتنې پوره کوی سیاسی ګوند خپلو کارکونکو ته بیلابیل جوازونه ، د ذخایرو دندی او کمپنی ورکوی .

۷- **مفادات یا ګټې :** سیاسی ګوندونه چې قدرت ته ورسیږی د هغه خلکو د ګټو لپاره کار کوی کوم چې په ټاکنواو یا د ټاکنو په دوران کې یې د هغوی مرسته کړی وی . او همدارنګه د ملی ګټو پر ځای شخصی ګټو ته ترجح ورکوی څرنګه چې د نور ملت په تاوان تمامیږی .

۸- **زیات مصارف :** سیاسی ګوندونه او حکومت د ټاکنو پر وخت لوی مصارف کوی تر څو په راتلونکی کې حکومت جوړ کړی . سیاسی ګوندونه په کروړونو روپې په اشتهاراتو ، د رایو په اخیستلو (په پیسو باندی د رایو رانیول) ، غونډو ، رشوت او دوکی لپاره مصرفوی . څرنګه چې د غریبو هیوادونو لپاره ممکن نه دی .

۹- **ګمراهی :** ځینی وختونو کې سیاسی ګوندونه خلکو ته غلط معلومات ورکوی نو هغوی ګمراه کوی د خپلو شخصی ګټو لپاره یې استعمالوی مثلاً په ۱۹۷۰ م کال په ټاکنو کې په شرقی پاکستان کې عوامی لیګ خلګو ته غلط او نادرست معلومات ورکړل او هغوی یې ګمراه کړل نو په دی اساس شرقی پاکستان (بنګله دیش) رامنځته شو.[14] (۲ – ص ، ۲۳۹ – ۲۴۳)

۸بحث: دسیاسي احزابو اهمیت:

سیاسي حزبونه په یو جمهوریت کې دبنیادي ستنو په شان رول لوبوي دجهوریت نوي نماینده ګان د دې تقاضا کوي چې زیاتې ابادي مستقیما

---

[14]: بشریه ،حسین. (۱۳۷۰ش هـ) . اموزش دانش سیاسي، نشر نګاه معاصر.مخ ۲۳۹-۲۴۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانون جوړونه نشي کولاي ، دنماینده ګانو غوره کول،دپارلمان تشکېل،حکومت جوړونه او دهمدې قسم نور سیاسي کارونه پرمخ نشي تللاي که سیاسي حزبونه موجود نه وي زیات مشکلات پیدا کېږي همدا سیاسي حزبونه خلک دخپل قوم له مهمومسائلو خبره وي او په جمهوریت کې دخپل خاص رول په اړه دوئ ته خبر ورکوي په جمهوریت کې داکثریت حکومت وي او د سیاسي حزبونو نه غیر د اکثریت درائې او نظریې معلومول ناممکنه ده حزبونه دخلکو په وړاندې دهیواد په مهمو مسلوباندې خپلې خپلې نظریې وړاندې کوي چې دکوم حزب سره دخلکو دمشکلاتو دحل لپاره ښه طریقه موجوده وي هغه حزب دخلکو اعتماد او باور لاسته راوړي او حکومت جوړه ونه کې ونډه اخلي په پارلماني نظام کې حکومت هغه چاته سپارل کېږي دکوم حزب چې په پارلمان کې اکثریت نماینده ګان ولري که دپارلمان دنماینده ګانو انتخابول دحزبونو په بنیاد سره نه وي نو نماینده ګانو به خپلواک کاندید په طور پارلمان ته ځان رساو نو دنماینده ګانو په غوره کولوکې به ډېر ځنډ کېده د وزیر اعظم د انتخابولو تر دې سېوا بله دحل لاره نلري چې دپارلمان انتخابات دحزبونو په بنیاد تر سره شي او داکثریت حزب والا مشر وزیر اعظم مقرر شي.

دسیاسي حزبونو داهمیت په باره کې بعضې لیکوالان داسې وایې :

Lowellوایي دسیاسي حزبونو دنه موجودیت په صورت کې دټولنیز حکومت تصور هم نشي کېداي ځکه چې دحکومت اختیارات دخلکو داکثریت په خوښه باندې یوې خاصې ډلې یا حزب ته ورکول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Mac Ivel وایی دسیاسي حزبونو دوجهې په اصولو باندې خلک اتفاق ته رسیږي او پالیسي خپلې اخري درجې او اخري حد او منزل ته ځان رسوي دپارلمان ټول نظام د سیاسي حزبونو دپیداښت څخه روسته پیدا شوي دي که سیاسي حزبونه نه واي نو پارلماني نظام او د دې ادرې به هم نه واي دهمدې ادارو په واسطه یو حزب اقتدار ته رسیږي.

خو بعضې لیکوالان سیاسي حزبونه دجمهوریت لپاره نقصان بولي لکه روسوواي:

سیاسي حزبونو ته هیڅ ضرورت نشته او دخلکو رائي دي مستقیما ظاهري شي خو دسیاسي حزبونو دموجودیت په صورت کې عام اختیارات بیا ناممکنه خبره ده بعضي نو رفلاسفه هم سیاسي حزبونو والا سیستم نه خوښوي.

د سیاسیت پوهانو له ډلې څخه جورج واشنګټن دسیاسي حزبونو په خلاف خپله رائیه ورکړي ده او دامریکا خلکوته یې دحزبونودسستم نه دلري اوسیدو فکرورکړی دي هغه په دې باور دي چې دسیاسي حزبونو سیستم دعامه او قومي ګټو دسالمیت لپاره تاواني او نقصاني دي.

بعضي سیاسي حزبونه او اداري دبعضي ناوړو عملونو سره سره هم ډیر ضروري او مهم دي د روسو او جورج واشنګټن او داسي نورو خلکو دسیاسي حزبونو نه خووښول په خپل ځاي خو دموجوده سیاسي نظام دپاره نه صرف دسیاسي حزبونو ضرورت ډیر زیات لیدل کېږي بلکې دهغوي مؤثر فعالیت هم ډیر ضروري دي.

دجمهوریت او سیاسي حزبونورابطه دومره نژدي دي چې ورته لازم او ملزوم ویلاي شو او دجمهوریت قیام دسیاسي حزبونو په واسطه کېږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

حزبونه هم په جمهوریت کې خپلي سترګي خلاصوي په یو هیواد کې دسیاسي حزبونو وجود د دي خبري هنداره ده چې خلکو ته دخپلي راي ورکولو او متحده اقدام اجازه ورکوي که جمهوریت نه وي او په یو هیواد باندي دیو پاچا امر چلیږي نو خلکوته به یو ځل دخپل نظر موقع ورکول کېده دواړه به همدا کوشش کوي چې په هیوادکې سیاسي کارونه په سمه توګه کنترول کړي په امریت کې صرف یو حزب وي چې د زړه له کومي د خپلو کارونو حمایت کوي مخالفینو ته دظلم او تشدد په واسطه جزا ورکوي. په همدي قسم جمهوریت سیاسي حزبونه منځ ته راوړي . که په جمهوریت کې سیاسي حزبونه نه وي نو داسي اداره به نه واي چې دخلکو له رایو څخه خبر واخلي ، نه به چا دخلکو رهنمایي کوله او نه به ورته دسیاسي تربیي موقع لاسته ورتله، سیاسي حزبونه خلکو کې مختلفي نظریي خپروي کومه رایه چې دخلکو خوښه شي نو اقتدارته رسیدلي حزب په همغو رایو خپله پالیسي په مخ وړي دا یو نفسیاتي او فطري اصل دي چې دتمامو خلکو ذهن په یو طرف باندي متحد نه وي.

دهر شخص خوښه او ناخوښه او دهغه سوچ دنورو څخه مختلف وي هغه مشکلات د خپل نظر له نګاه ګوري کله چې په دي مسلو دڅو نفرو نظریه متفقه شي نو هغه یو ګروپ جوړوي که د دوي سوچ او نظریه په عوامو کې اکثریت پیدا کړي نو اقتدار ته رسیدلي شي دمختلفو ذهنونو او سوچو پر اساس خلک په مختلفو ټولګیو ویشل کېږي دسیاسي لحاظه همدا سم اتحاد سیاسي حزبونه منځته راوړي. په هم نظره خلکو کې اشتراک پیداشي او دخپل قوم دکامیابي لپاره کار کوي د اکثریت په سوچ او فکر کې دیو خاص حزب ګټه په نظر کې نه وي ټولنیز نظام زمونږ دسیاست لپاره جز

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاينفک دي دهغه دقوي تنظيم ډېر ضرورت ليدل کېږي. که چېږي دبې تعلقه او بي نظمه سياسي حزبونه جوړ شي چې د اصل پرستي پرځاي موقع پرستي ته ترجيح ورکوي کار کوونکي اشخاص يي مخلص نه وي دجمهوريت دلاري اغزي جوړيږي . دجمهوريت دارمدار په باامنته سياسي حزبونو پوري تړلي دي. دقوي سياسي حزبونو په موجوديت کې قوي سياسي نظام رامنځ ته کېداى شي.[15]

پاکستان کې جنرال ضياءالحق په کال ۱۹۸۵ په غير حزبي ډول انتخابات تر سره کړل چې په مکمله توګه ناکام او نقصاني وو، هر کانديد په خپل ذاتي حيثيت سره په انتخاباتو کې ونډه واخيسته، انتخاباتي مصارفو دکانديدانو ملا ور ماته کړه دسياسي حزبونو په نه موجوديت کې کانديدان د انتخاباتو ټول مصارف پخپله ذمه اخلي ، منتخب شويو کانديدانو په مقننه قوه کې دکانديد وزير اعظم محمد خان جونيجو په حق کې خپل وټونه واچول دکانديدانو دمطمئن کولو لپاره دهغو ښه نوازش وشو بعضو ته يي يو څه مادي شيان هم ور وبښل دسياسي حزبونو دنه موجوديت په صورت کې دحکومت په جوړونه کې زيات مشکلات رامنځ ته شوى همدا وجه وه چې په ۱۹۸۸ کې انتخابات دسياسي حزبونو په بنياد تر سره شول دپاکستان د دي مثال څخه واضح شوه چې د جمهوري ادارو دمناسبي کار کرده ګي لپاره دسياسي حزبونو موجوديت ته اشد ضرورت ليدل کېږي

Parties are inevitable No free country has been without them they bring order out of the chaos of a multitude of the voters.

---

[15]: نقيب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سياسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس . ۱۰۵مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم فصل

حزبي نظامونه:

دنړۍ په مختلفو هیوادونوکې مختلف حزبي نظامونه وجود لري لکه دوه حزبي نظامونه،څوحزبي نظامونه او همدارنګه یوحزبي نظام چې هریو یې په خلاصه ډول مطالعه کوو.

مخکې ترهرڅه لازم دي چې لومړي خپله حزبي نظامونه وپېژنو :

دهغو حزبونو مجموعه چې په انتخاباتو کې شراکت کوي،پارلمان ته لار پیدا کوي او حکومت په لاس کې اخلي دیو هیواد حزبي نظام بلل کېږي.

په عموم کې مونږ دوه نوع حزبي نظامونه پېژنو چې یو یې رقابتي حزبي نظامونه او بل یې غیررقابتي حزبي نظامونه دي او د دواړو له جملې څخه تنها رقابتي حزبي نظامونه دیموکراتیک ګڼل کېږي او غیر رقابتي او یوحزبه نظام دیموکراتیک نه ګڼل کېږي چې هر یو به یې په دې توګه وڅېړو.

۱مبحث- رقابتي حزبي نظامونه:

پدې نوع نظامونو کې حتمًا داحزابوتعداد دیو څخه زیات وي او همدغه احزاب پخپل منځ کې سره رقابت لري چې په دوه ډوله دي چې یو حزبي او دوه حزبي نظامونه دي.[16]

---

[16] : شینواري،بشارت الله.(۱۳۹۴ل). عمومي اساسي حقوق، ننګرهار پوهنتون دحقوقو اوسیاسي علومو پوهنځی .۹۹مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱جز: دوه حزبي نظامونه:

دوه حزبي نظامونه په حقيقت کې ديو څو حزبي نظام څخه عبارت دي چې په دې ډول نظامونو کې دسياسي صحنې اصلي لوبغاړی دوه حزبه وي چې دغه دوه ډوله نظامونه په حقيقت کې په انګلستان کې رامنځ ته شوي دي چې د ويګ او توري بيا ليبرال او محافظه کار او باالاخره کاريګر او محافظه کار احزاب رامنځ ته کېږي په انګلستان کې اول دوه حزبه (محافظه کار او ليبرال دشلم قرن په اوله ربع کې درې ګونې حزبي نظام چې محافظه کار،ليبرال او کاريګر احزابو څخه تشکېل و او باالاخره کاريګر حزب په کامله توګه دليبرال ځاي نيسي او دوه ګوني حزبي نظام رامنځ ته کوي چې محافظه کار او کاريګر دي نو له همدې کبله دوه حزبي نظام کم او زيات په انګلستان کې رامنځ ته شوي دي په دوه حزبي نظامونو کې دثالث کوچني حزب اويا موقت ايتلاف شتون هم امکان پذيره وي دمثال په ډول دليبرال ګوند تر اوسه هم شتون لري که څه هم دعوامو په مجلس کې کوم اهميت نلري د امريکا په متحده اياالاتوکې ديموکراتان او جمهوري غوښتونکې دوه اصلي حزبونه دي که څه هم بعضې کم اهميته نور کوچني احزاب هم شتون لري د دوه حزبي نظامونو قاطعيت او شفافيت د دې سبب شوي چې اکثره سياست پوهان اوس دوه حزبه دښي او بهترينې زنده ګي لپاره اصلي لامل ګڼي.

۲جز-څوحزبي نظامونه:

هغه نظام ته ويل کېږي چې په هغه کې دسياسي صحنې اصلي لوبغاړي له دوه حزبونو څخه زيات وي په دغه ډول نظامونو کې څو حزبونه له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کبله چې په یواځې ډول هیڅ ګوند نشي کولاي چې اکثریت لاس ته راوړي ، نو یو ایتلافي حکومت جوړه وي که څه هم د دا ډول زیاتو احزابو شتون په حقیقت کې د دیموکراسۍ دېلې کولو لپاره ترهرڅه ښه لاره ده ځکه چې دلته رایه ورکونکې د دوه ډلو دفکر پابند نه پاتې کېږي او مجبور ندي چې حتمًا به دیو دفکر سره ځان عیاره وي ، بلکې دلته مختلف ګوندونه چې دمختلفو افکارو لرونکې وي وجود لري او رایه ورکوونکې کېداي شي چې دیو نه یو ګوند دافکارو سره موافقه ولري ولې دسیاسي ثبات له نظره دمتعددو احزابو شتون پخپله یوه منفي نقطه ده دغه ډول نظامونه اکثره په ایټالیا او فرانسه کې وجود لري او هیڅ کله هم په ایټالیا کې دحکومتونو عمر یو کال ته نده رسېدلې دفرانسې په دریم او څلورم جمهوریت کې دحکومتونو عمر دشپږو میاشتو څخه نده زیات شوي په سرعت سره دحکومتونو بدلون دهیواد په اداره کې دتزلزل سبب کېږي او دبې نظمي زمینه مساعده وي.[17]

۲مبحث: غیر رقابتي حزبي نظام:

۱جز:یو حزبي نظام:

له هغه نظام څخه عبارت دي چې دحکومت ټولې واکې دیو حاکم حزب په لاس کې وي په دغه ډول نظامونو کې د دیموکراسۍ یوه مهمه برخه (رقابت) وجود نلري او یو حزب ټول اختیارات په لاس کې لري د دغو نظامو بعضې طرفداران واي چې یو حزبي نظام کې عیننآ لکه دیوې

[17]: نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس ۹۱مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ جوړښت اونظام لري څرنګه چې کورنۍ په طبعي شکل پیدا کېږي نو ځکه یوحزبي نظام هم طبعي نظام دي او په بعضې یو حزبي نظامونو کې دیو ګوند ترڅنګ نور رقیب ګوندونه هم وجود لري ولې سیاسي صحنې ته درسېدو امکان یې هیڅ هم نه وي ځکه ټول قدرت دیو حاکم حزب په لاس کې وي او دغه نور کوچني ګوندونه په اسانۍ سره سرکوبه وي د دغه ډول نظامونو مثال په پخواني شوروي اتحاد کې دکمونیست حزب اولني یو حزبي نظام دي همدارنګه د اول نړیوال جنګ نه روسته ترکېه،المان،ایټالیا،هسپانیه،پرتګال او دنړۍ څو نورو هیوادونوکې هم یو حزبي نظام حاکم شوهمدارنګه په کمونیستي چین،یوګوسلاویا،چکسلواکېا،رومانیا،بلغارستان، مجار ستان اوڅو نورو هیوادونو کې هم یو حزبي نظام یا دکمونیست حزب تر رهبرۍ لاندې متحدې جبهې وجود لري.

۲جز-دیو حزبي نظام خصوصیات:

۱: یوحزبه آمریت: پدې نظام کې قانونآ دیو حزب دجوړېدو اجازه وي دنورو حزبونو دتشکېل موقع نه وي همدا یو حزب د ټولو اختیاراتو مالک وي دحکومت ټولې ادارې لکه انتظامي مقننه ،عدلیه دهمدې حزب ترلاس لاندې خپل کارونه په مخ وړي په روسیه کې سپیریم سویټ قانون جوړونه کوله اودقونسل ټول انتظامي کارونه پرمخ وړل چې داټول دکمونیست حزب په هدایت ترسره کېدل ډاکټر فایز لیکي چې دکمونیست حزب د مرکزي کمېټې درایو مطابق عمل کېږي سیریم سویټ به دهغه قوانینو چې مرکزي کمېټي به ورته وړاندي کول توثیق کاو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا وجه ده چې په کال کې دهفتې ،نیمي هفتي په اجلاس سره د روس په شان وسیع ترین هیواد دقانو سازي ټول اومور ترسره کېدل.

۲: په اظهار باندي پابندي: دخلکو ته د رایو داظهار هیڅ حق نشته که کوم فرد یا ګروپ په امریت تنقید ونیسي نو سخته سزا ور کول کېږي تر دي چې که دحزب کوم شخص داختلاف جرآت وکړي نو کتل کېږي معوملي اختلاف هم دغداري مترادف ګڼل کېږي.

۳ : واحد نامزاد: په یو حزبه نظام کې انتخابات دنمایش لپاره کېږي. په روسیه کې خلکو ته مختلف نماینده ګان نه وي حزب دکمونیست حزب نامزاد شخص وي چې خلک دهغه په حق کې یا خلاف رایه اچونه کو ي.

۴: دحزب د ارکانو محدودیت: دجمهوري حزبونو دنظام په شان په یو حزبه نظام کې هم هر اتباع ته دحزب د شمولیت موقع په لاس نه ورځي. دحزب کفیت ترمخصوصو خلکو پوري محدود وي چې دوي هم د ډیر سختیو روسته په حزب کې شامیلیږي.

۵: غیر ذمدار حکومت: یو حزب خلکو ته ځواب نشي ورکولاي او نه هم د اکثرثت مطابق خپله پالیسي پر مخ بیولاي شي دوي عوامو ته هدایت کوي او هغوي د اصولو مطابق په ژوند تیرولو باندي مجبوروي او حزب په ټولو اومورو باندي نظر کوي.

۶: دقدرونو فقدان: جمهوریت،ازادي او تنفیذ په نامه کوم عنصر موجود نه وي له حقیقي جمهوري

قدرونو نه معاشره خالي وي او د خلکو د ذهنونو په نشونماکې کمي وي.[18]

---

[18]: نیاز، عبدالوحید.(۱۳۷۲ش هـ). حقوق اساسي مقایسوي، چاپ سوم، انتشارات یوسف زاده ۷۸مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳مبحث ـد دوه حزبي نظامونو ګټې او نواقص:

۱ جز: د دوه حزبي نظامونو ګټې:

په دوه حزبي نظامونو کې چون ټول وزیران دیو حزب (حزب اکثریت) څخه وي نوځکه دخورا استقامت څخه برخورداره وي اویوه باثباته کابینه جوړه وي دباثباته کابینې په اساس دحکومت ثبات هم ډېر وي او داسې هم ندي لکه چې په کثیرالحزبي نظامونوکې چې هرحزب د وزارت دچوکۍ دلاسته راوړلولپاره هڅه کوي او حکومت یونوعه کمزوري سره مخ کېږي.

په دوه حزبي نظامونوکې د دیموکراسۍ تمثیلونکې یو واقعي نظام رامنځ ته کېږي او خلک په اسانۍ سره خپل نماینده ګان ټاکې او دزیاتو سیاستونو ښکار نه ګرځي د دې سره چې په دوه حزبي نظام کې د دیموکراسۍ یو واقعي تمثیلونکې نظام رامنځ ته کېږي ترڅنګ یې یو قوي اپوزیسیون (مخالف حزب) هم رامنځ ته کېږي چې دحکومت کړنې او نیمګړتیا وې په خورا دقت سره څاري.

لاسکې د دوه حزبه نظام دښه والي په هکله واي چې (دوه حزبه نظام یواځینۍ لاره او طریقه ده چې خلک کولاي شي دانتخاباتو په دوران کې په مستقیم ډول خپل حکومت انتخاب کړي)

د دوه حزبي نظامونو بله ګټه داده چې پدې ډول نظامونو کې هرڅوک دمسؤلیت احساس کوي او لکه کثیرالحزبي نظامونه داسې نه وي چې یو پربل باندې ملامتیا ور اچوي او هر څوک خپل ځان پاک او بې مسؤلیته ګڼي ولې په دوه حزبي نظام کې همدا دوه حاکم حزبونه مسؤل دي نو ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو هریو ځان شرمنده ګي څخه ساتي او کارونه په ښه دقت سره مخ پر وړاندې بیا يي.[19]

۲جز: د دوه حزبي نظام نواقص

د دوه حزبي نظامونو یولوي نقص دمقننه قوې د اعتبار له منځه وړل دي ما نا دا چې په دوه حزبي نظام کې اجرایه قوه په مقننه قوې غلبه پیدا کوي او د مقننه قوې اعتبار په شدت سره له منځه وړي، او درآیې ورکونکو لپاره صرف دوه نظریې موجودې وي اویوه غیر دیموکراتیکه فضا رامنځ ته کوي دهیواد وګړي صرف په دوه حزبونو پورې محدود پاتې کې‌ږي او د وګړو هغه مفادات چې د دې حزبونو دحلقې څخه دباندې وي همداسې پاتې کې‌ږي او عام وګړي ورته رسیده ګي نشې کولاي پداسې حال کې چې په کثیرالحزبي نظامونو کې کې‌داي شي چې یو نه یو حزب هغه غوښتنو ته رسیده ګي وکړي او دخلکو ضروریات رفع شي.

په دوه حزبه نظامونو کې اکثره د اوسني فکر خاوندان ځان لوړ صلاحیت ته نشي رسولاي ځکه چې د حزب پخواني مشران ورته دصلاحیتونو داظهار موقع نه ورکوي همدارنګه دغه حزبونه مداومت پیدا کوي او پدې متیقین وي چې نور احزاب ورسره شتون نلري نوځکه هغه پالېسي چې دوي جوړه کړې عملي کوي او د قوم ذهنونو څخه استفاده نه کوي نو ځکه خو کې‌داي شي چې پدې نوع نظامونو کې کوم نوښت رامنځ ته نشي او د دې ترڅنګ دملت دمغز څخه هیڅ استفاده نه کې‌ږي نو ځکه خو هم د دې امکان شته چې دخلکو ذهنونه د رکود سره مخ شي ، په دوه حزبه

---

[19]: بویکو،ولادیمر.(۱۹۹۳م).دولت واپوزیسیون درافغانستان،ژباړن عزیز اریانفر،بنګاه انتشارات میوند،کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظامونو کې یواځې د دوطبقو یا د دوفکرو والا قدرت ته رسیږي او کېداي شي چې دعوامو یوه برخه دیو فکر سره هم علاقه ونلري نو ځکه خو عدالت پکې په ښه توګه نشي تآمین کېدلاي ولې په کثیرالحزبي نظامونو کې بیا کېداي شي چې عوام دیو حزب سره نه دبل حزب سره خوبه همنظره وي ځکه هلته خورا حزبونه او خورا زيات افکار موجود وي.[20]

په هر حال اکثره علماء دڅوحزبي نظامونو څخه بیا هم دوه حزبي نظام په مراتبو بهتر ګڼي او دلیل دا راوړي چې په دې نوع نظامونو کې دیو قوي اپوزېسیون په شتون کې چې د دیموکراسی دتحقق سازمانونو څخه یو مهم سازمان دي دهیواد پرمختګ په ښه ډول امکان پذیره دي.

۴مبحث:د څو حزبي نظامونوګټې او نواقص:

۱جز دڅو حزبي نظامونو ګټې: سره د دې چې څو حزبي نظامونو په کلي ډول خپل اهمیت دلاسه ورکړي دي ولې بیا هم دیو لړ مزایا وو څخه برخمن دي د دوه حزبي نظامونو نواقص په حقیقت کې دڅو حزبي نظام مزایاوې دي لکه په څوحزبي نظامونو کې چې کله دڅو احزابو څخه حکومت جوړیږي د اجرایه قوې دیکتاتوري ختمیږي همدارنګه مقننه قوه خپل استقلال پیدا کوي عوامو ته په پارلمان کې دخپلې خوښې د استازو د انتخاب زمینه مساعدیږي همدارنګه دعوامو لپاره په پارلمان کې خپل مدافعین پیدا کېږي عدالت برقراریږي دعوامو منافع تآمین کېږي د دې ترڅنګ دعوامو ذهنونو څخه ښه سالمه استفاده هم کېږي .

[20]: این قلي یور.(۱۳۹۰ش هـ).دکتر،جامعه شناسي سازمان ها، تهران .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲جز دڅو حزبي نظامونو نواقص: د دوه حزبي نظامونو ښه والي په حقيقت کې د څوحزبي نظامونو بدوالي دي په هرحال د څو حزبه نظام بدوالي دارنګه بيانولاي شو.

څوحزبي نظامونه کې دهېواد مقننه قوه د دسيسو ښکار ګرځي.

په څوحزبي نظام کې په دايمي ډول دحکومت بې ثباتي وجود لري چې دغه بې ثباتي دحکومت اداري کارونوته زيان رسوي.

ديو قوي مخالف حزب (اپوزيسيون) دزياتو حزبونو په شتون کې څرنګه چې لازم دي هغه شان رشد او توسعه نه پيدا کوي. [21]

دريم فصل

دفشار ګروپونه:

دفشار ګروپونه، ذي نفوذه ډلې،منفعتې ډلې او عقيدتي ډلې په عموم کې دفشار ګروپونو مختلف عناوين دي مګر بعضې ليکوالان دهغوی ترمنځ فرق ته قايل دي چې وروسته به يي واضح کړو.

دحزبونو او فشار ګروپونو ترمنځ دوه مهم او اساسي فرقونه وجود لري.

يو يې داچې سياسي احزاب درسمي سازمان او جوړښت لرونکې وي چې دفشار ډلې په رسمي توګه د داسي جوړښت په لرلو مکلفې ندي.

---

[21]: کويتي،مجله المجتمع .(۱۳۷۹ش هـ).احزاب اسلامي ومشارکت پارلماني،ژباړن، محمد ملازاده ، نشر احسان ، تهران .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم داچې سياسي احزاب په ښکاره او رسمي توګه دسياسي قدرت دلاسته راوړلو لپاره هلې ځلې کوي پداسي حال کې چې دفشار ګروپونه دسياسي قدرت دلاسته راوړلو لپاره په ښکاره توګه فعاليت نه کوي د دي ترڅنګ دفشار ګروپونو اوسياسي احزابو تر منځ يو سلسله فرقونه شته چې په ځانګړي عنوان کې به يي بيا په خپل نوبت سره مطالعه کړو.

دفشار ګروپونو جوړښت نه لرل د دي ګروپونو مطالعه سخته کړي ده په ځانګړي ډول د دي ګروپونو متعدد والي.

لومړی مبحث- دفشار ګروپونو تعريف او دهغوي متشکله عناصر:

دفشار ګروپونه هغه سازمان دي چې د خپلو منافعو د دفاع لپاره په دولتي او عمومي قدرت باندي فشار راوړي تر څو دهغوي تصميمونه دخپلو منافعو سره عيار کړي او يا هم دمشترکو هدفونو لرونکې اشخاصو يوځای والي چې دخپلو هدفونو دتحقق لپاره دسياسي لاري څخه چې په عمومي قدرت باندي نفوذ ولري هلې ځلې کوي [22]

زيګلر دفشار ګروپونه دارنګه تعريفوي(دخلکو منظمه ډله ده چې دخپلومنافعو دلاسته راوړلو لپاره سره يوځاي کيږي او دحکومت په تصميمونو نفوذ واردوي بي له دي چې خپل غړي دي دحکومت رسمي مقامات وټاکي.

[22]:قرضاوي،يوسف،اخوان المسلمين هفتاد سال دعوت ترتيب وجهاد، ژباړن،عبدالعزيز سليمي، نشر احسان خيابان خسرو۸۴مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دفشار ګروپونه په سیاست کې نوي پدیده نده بلکې کولاي شو چې له ډیر پخوا او همدارنګه په هر نظام کې یي شتون پیدا کړو ولي د دغو ډلو علمي پیژندنه اوڅیړنه پخپل ذات کې نوي رامنځ ته شوي ده. دلومړي ځل لپاره آرتور بنتلي په خپل کتاب کې د (روند حکومت) کوم چې په ۱۹۰۸ میلادي کې نشر شو دفشار ګروپونه په منظمه توګه بر رسي کړي دي اما دي موضوع ته پراخه علمي توجه په ۱۹۴۵م کال کې شروع شوه.

دفشار ګروپونه دري عمده متشکله عناصر لري ۱: سازمان(جوړښت) ۲: له منافعو څخه دفاع ۳: دفشار اعمال چې هریو به یي په دي ډول مطالعه کوي.

اول جز سازمان(جوړښت) : بعضي لیکوالان دفشار ګروپونو دخود جوشه فعالیتونو او غیر سازمان یافته فعالیتونو دبیلوالي لپاره سازمان او جوړښت ضروري ګڼي ، اما بعضي لیکوالان هر اجتماعي حکومت چې پر دولت یاسازمانونو او احزابو باندي دفشار را وړلو سبب کیږي دفشار دګروپو تر نوم لاندي طبقه بندي کوي. آلموند او پاول دجوړښت له کبله دغه ډلې په څلورو اقسامو طبقه بندي کوي .

الف: بي نوم اونښانه منفعتي ډلې :چې په خود جوشه او ناپایداره توګه عمومًا دتاوتریخوالی ډک فعالیتونو سره څرګندیږي.

ب: غیر ډلیزیي منفعتي ډلې: غیر رسمي او غیر ارادي ډلي دي چې ده اعتقادي او جغرافیوي پیوندو په اساس سره یوځاي کیږي او صحني ته حاضریږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج: رسمي منفعتي ډلي: هغه ډلي دي چې په رسمي قالب کې څرګندیږي لکه پارلمان چې په عین وخت کې رسمي وظیفو د اجرا سره سره دفشار د ډلي په څیر هم عمل کوي.

د: منطقه یي ډله اییزي منفعتي ډلي: لکه ارادي سازمانونه چې دبعضو ډلو له منافعو څخه د دفاع په خاطر تشکېل شو ي دي.

څرګندیږي چې حد اقل د سازمان او جوړښت لرل حتمي دي ، ترڅو وکولاي شي دمورد نظر ډلي حدود مشخص کړي شي.

دوهم جز له منافعو څخه دفاع: دفشار ګروپونو لپاره یوائې جوړښت او تشکېل کافي ندي بلکې دعکس العمل او مبارزي اداره او همدارنګه دفشار دایجاد وجود ولري ځکه یو تفاوته سازمان دهیڅ اثر منشا نشي کېداي سازمان باید دخپلو اهدافو سره دځینو دمنافعو څخه دفاع کوونکې وي ، له بل پلوه دمنفعت مفهوم هم روښانه ندي اکثره امریکایي لیکوالان منفعت هغه پراخه مانا او مفهوم چې په واقیعت کې دمختلفو علاقو لرونکې وي په نظر کې نیسي چه نتیجه کې دمنفعت څخه باید تنها دا برداشت ونشي چې منفعت یوائې مادي برخه لري.[23]

---

[23]: دولت یار،دولت.(۱۳۷۸ش هـ). نظام های معاصر،انتشارات سعید، کابل .۱۱۸مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم جز- دفشار تطبیق: دسیاسي فعالیتونو له انواعو څخه یو هم دپخواني مروج عمل پر موجوده سیاسي قدرت باندې دفشار اعمالول دي. دجوړښت،ایډیالوژي،سیاسي،فرهنګي اوبعضي نور ډیر عوامل دفشار ګروپونو په عکس العملونو کې مؤثر واقع کیږي.په هغه ټولنه کې چې دعمومي او سیاسي فرهنګ سطحه ټیټه وي دفشار ګروپونه هدف ته درسیدو لپاره له هیڅ نوع وسیلي څخه صرف نظر نکوي،دتهمتونو واریدول، دافرادو شخصي ژوند حوزي ته داخلیدل، بي حرمتي دهغو عواملو له جملي څخه دي چې په روسته پاتي ټولنو کې دفشار ګروپونو او حتي سیاسي احزاب ورڅخه استفاده کوي او متنفره سیاسي فضا رامنځته کوي چې د دې ناخوالي اولینه نتیجه داوی چې افراد دسیاست او نورو ټولنیزو فعالیتونو څخه صرف نظر کوي.

څلورم جز-استقلال: بعضي لیکوالان دفشار ګروپونو په استقلالیت باندي هم تاکیدکوي که کومه ډله دبلي ډلي یا حزب ترنظارت لاندي وي هغه باید دفشار ګروپ ونه ګڼل شي بلکې په حقیقت کې دغه ډله دهغي ډلې چې دي یي ترنظارت لاندي وي دهغوي دفشار دتطبیق وسیله ده لازم دي چې دفشار ډله دومره استقلالیت ولري چې دخپلو ستراتیژیکو اهدافو لپاره تصمیم ونیسي ترڅو وکولاي شي چې اقلاً دغه ډله دفشار په ګروپونو کې قرار ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ مبحث-دفشار ګروپونو ځانګړتیاوي:

اول جز- شخصي نفع(مفادات): شخصي نفع په حقیقت کې دفشار ګروپونو درامنځ ته کېدو وسیله ده. دمشترکو ګټو لرونکې خلک سره جمع کېږي ترڅو داسي ډله جوړه کړي چې دخپلو ګټو لپاره مبارزه وکړي.

دوهم جز-پټه سیاسي څیره: دفشار ګروپونه نه غواړي چې خپله سیاسي څیره په ښکاره څرګنده کړي نه یوائې داچې خپله سیاسي څیره نه څرګندوي بلکې کله کله په ښکاره ډول سیاسي صحني ته په راتګ سره شرمیږي.همدارنګه دفشارګروپونه دسیاسي او غیر سیاسي فعالیتونو په منځنۍ سطحه کې قرار لري.[24]

دریم جز- دفشار ګروپونو اوسیاسي احزابو ترمنځ فرق: سیاسي احزاب دزیاتو خلکو جمع والي دي او دهیواد په سیاستونو کې په ښکاره ډول حیاتي نقش لوبوي اما دفشار ګروپونه محدود محفل لري دپردي ترشا خپل نقش لوبوي سیاسي احزاب په سیاست کې شرکت لري ځکه دهغوي ماهیت سیاسي دي اما دفشار ګروپونه داسي ندي ، حزب دسیاسي قدرت دلاسته راوړلو هڅه کوي اما دفشار ګروپونه دا هدف نلري.

دو ورژه دفشارګروپونو او احزابو په اړه داسي لیکي(احزاب دتاریخ په معینه دوره(شلم قرن) کې په دیموکراسي نظامونو کې رامنځ ته شو ي دي اما دفشار ګروپونه په هره دوره او هر نوع رژیمونو کې لیدل کېږي دفشار ګروپونو حدود دسیاسي احزابو دحدود څخه کم دي په حقیقت کې احزاب هغه سازمانونه دي چې دسیاسي قدرت دلاسته راوړلو لپاره رامنځ

---

[24]: آلن ر ، بال .(۱۳۶۹ش هـ). سیاست وحکومت جدید، ژباړن، عبدالرحمن عالم، نشر قوس۱۸۸مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته شوي دي برعکس دفشارګروپونه غیرسیاسي سازمانونه دي چې سیاسي فعالیتونه یي په قدرت باندي نفوذ نلري.

څلورم جز-دفشار ګروپونه سیاسي او یا نیمه سیاسي دي: بعضې دفشار ګروپونه چې اوږ مهاله منافع څخه حمایت کوي سیاسي دي او هڅه کوي داعضاو دمشترکو امتیازاتو دتامین لپاره په سیاسي بهیر کې مشارکت کوي، اما بعضې له دغو ډلو څخه د اعتقادي ،مذهبي اویاهم له بشر دوستانه اهدافوڅخه حمایت لپاره په موقت ډول تشکېلې شوې دي او دهغوی فعالیتونه په حکومتي فعالیتونو پورې نه مربوطیږي.

پنځم جز- جهانشمول والي: دفشار ګروپونه جهانشموله دي اودنړی په هریواد کې شتون لري.

دریم بحث: دفشار ګروپونو پېژندنه او یشنه (تقسیم بندي):

لکه څرنګه چې مو مخکې هم و ویل چې دفشار دګروپونو متعدد والي د دې ګروپونو پېژندنه خورا سخته کړې ده خو بیا هم په هرحال علماء د دغو ګروپونو په پېژندنه کې ارام ندي پاتي شوي او خپلې هڅې يې جاري ساتلي دي او بالاخره دخپلو زیاتو هڅو نه روسته يې د دغو ګروپونو تقسیم بندي دځو معیارونو په نظر کې نیولو نه روسته په دې ډول کړې ده.

الف- د فشار ګروپونو ویشنه د داخلي جوړښت له کبله:

په لومړي سرکې کولای شوچې دفشار ګروپونه به دهغوئ د غړو په اساس په لویو او کوچنیو ګروپونو تقسیم کړو او بیایې دعضویت دځانګړني په اساس هم تقسیم کولای شو چې ارادي او غیر ارادي دي. په ارادي ډلو کې اشخاص دیخوانیو معلوماتو او خبرتیاوو په لرلوسره دیوې ډلې په تشکېل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې يوځاي کېږي. اما په غير ارادي کې د ډلې شتون دهغو دغړو له ارادې سره کوم تړاو نلري لکه دخپلوانو او دوستانو ډلې . . . .

ب-دفشار ګروپونو ويشنه د منافعو او اهدافو په اساس:

له دې زاويې څخه کولاي شو چې ګروپونه په مادي او معنوي ډلو تقسيم کړو.

1-مادي (منفعتي ډله): معمولًا دغه نوع ډلې حرفه يې او شغله پېشه وي چې دهغه خطرونو څخه دفاع کوي کوم چې د دوي شغل او دپېشې ته متوجه وي. د دوي له ډلې څخه کارګرې او کارفرما اتحاديې دخاص اهميت لرونکې دي چې دسرمايه دارې ټولنې دوه اساسي طبقې تشکېلوي. دغه اتحاديې دسياسي حزبونو له قدرتمندو متو څخه هم حسابيږي.مثلًا په فرانسه کې دCGT اتحاديه چې دکمونيست حزب او همدارنګه دCFDT اتحاديه چې دسيوسياليست حزب سره تړاو لري. د دې ترڅنګ دالمان CSA اتحاديې کنفدراسيون چې دسوسيال ديموکرات حزب سره سياسي تړاو لري.[25]

۲-دمعنوي منافعو دمدافعينو ډلې: د اولې ډلې برعکس غيرمادي ډلې دي چې د عقيدتي، مذهبي،روشنفکري وغيره وته شاملي دي. د دغو ډلو نمونې لکه دښځو طرفداران پخواني جنګ جويان(دوم نړيوال جنګ) او همدارنګه دعلم او فرهنګ سازمان چې دغه ټول بيا دکارګري او دهقاني طبقې سره بلا فرق لري.

ج-دفشار ګروپونو وېشنه د غړو(اعضاو) دحقوقي شخصيت له کبله:

---

[25]: امجد، محمد.(۱۳۸۸ش هـ). سياست وحکومت در ايالت متحده، تهران .۹۸مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته کولاي شو چې دعمومي او خصوصي ډلوترمنځ فرق ته قائل شو. هغه ډلې چې داوسېدونکو (شهروندان)اشخاصوپه نوم سره تشکېل شي دخوصي ډلې څخه عبارت دي.او هغه دولتي سازمانونه چې ديوې خاصې منافع لرونکو په نوم په نورو دولتي نهادونوباندي دفشار په اعمالو لاس پوري کوي او حتي له تهديدونو څخه هم ويره نلري عمومي ډلې ګڼل کېږي.

دمثال په ډول لکه څرنګه چې دنشر شويو اسنادو او دمدارکو څخه څرګندېږي چې په کال ۱۹۶۳ د امريکا دجمهور ريس وژنه د دغه هيواد ځارګرې اداري CIA او پنتاګون لاسته راوړنه وه.د دې عمل تفسير دادي چې دامريکا نظاميان او د CIAغړي د امريکا او شوروي له نژدي سياست څخه کوم چې د دغو دوه (CIA او پنتاګون) دنفوذ دکموالي سبب کېږي ناخوښه دي. همدارنګه کولاي شو چې يوه بله ويشنه هم وکړو کوم چې فرق په مابين دملي او بين المللي ډلو کې ده.[26]

څلورم بحث- دفشار ګروپونو ځانګړې دندې:

دفشار دګروپونو غير تخربي کارونه تر ډېره حده دسياسي احزابو په څيردي اما په اندازه او تعداد کې دسياسي احزابو څخه دفشار د ګروپونو دغه کارونه زيات دي. که احزاب په جمعي ډول ګټې رسوې خو دفشار ګروپونه په پيوندي ډول خلکو ته ګټې رسوي او دخلکو منافع ديوې غوښتنې په قالب کې بيانوي جې دا عمل يې دخلکو درضايت سبب شوي

[26]: نقيب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سياسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي چې هغوئ يې د انفرادي اقدامتو اوخشونت اميزه فعاليتونو څخه منع کړي دي.

دفشار دګروپونو رول په اجتماعي مدغم والي کې هم له پامه نشو غورځولاي ځکه دشخص اړيکه دجامعې سره په شروع کې دشغل اوعقيدتي ډلو په اساس صورت نيسي.

که سياسي نظام يی داسي وي چې په هغه کې دټولو ډلو دغوښتنو لپاره قانوني لارې وجود ولري او اجتماعي ډلې د ديموکراسي دفرهنګ څخه مستفيدي وي نو هغه نه غواړي چې دخپلې ډلې غوښتنې په نورو تحميل کړي ، دسياسي نظام کړنې په مجموع کې شايد دټولو ګروپونو او ډلو دکړنو مطابق وي، له بل پلوه بايد ټوله د ادغام او يو والي ترحده رسيدلي وي چې دمتفاوته ډلو غوښتنې يو دبل سره مخالفې نه وي او يو له بل سره دبيلوالي حالت دځان لپاره غوره نکړي دفشار ډلو په رامنځ ته کېدو کې يو بل پټ راز دايټاليا شمال چې د دي هيواد دجنوب سره خورا اقتصادي توپير لري نو ځکه خو په جنوب کې دمافيايي ډلو د رامنځ ته کېدو سبب ګرځېدلي دي.

يا په هغه ټولنو کې چې خلک پکې دفقير او غني ترمنځ په خورا فرق قائل وي نو پدي ټولنو کې دغريبو ډله هيڅکله هم دي ته انتظار نه باسي چې ګواکې د دوي غوښتني دي په ارامه توګه ترنورو پوري ورسوي بلکې دوي دمسلحانه مبارزې په اقدام کولوباندي مجبوريږي چې پدې حالت کې دمافيايې ډلو په عوض کې چريکې ډلې راپيدا کېږي.

دفشار ګروپونو له ډلې څخه خطرناک ترينې ډلې يې عقيدتي او ايدیالوژيکې ډلې دي چې دوي دځان پر وړاندې ټولې لارې بندې ګڼي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو هيلو ته د رسېدو لپاره هيڅ کومه قانوني لاره نه وي او همدارنګه دوي نشي کولاي چې دخپلې عقيدي څخه صرف نظر وکړي له همدي ځايه ده چې دهغه ټولو ډلو او ګروپونو کوم چې دټولني دسياسي نظام ساتونکې دي صلاح په دي کې ده چې دغه ډول ګروپونوته دفرار کومه لاره پيدا نکړي.ځکه سياسي نظام د دغه ډلو ډلولپاره له دو لارو څخه بله کومه لار نلري. يابه دغه ډول ګروپونه کاملًا د زوال سره مخ کوي او يابه هم دهغوي دقانوني فعاليتونو لپاره لاره پيدا کوي. ښه به وي چې که د دوهمي لاري څخه استفاده وشي ځکه چې تخريبي ډلې په تدريج سره دحالاتو سره ځان برابره وي او شايد د اور په څير د ايرو لاندي عمل ونکړي.

۵ بحث: دفشارګروپونو سياسي اهميت:

دفشارګروپونه په ديموکراتيک او په توتاليتري حکومتونو کې عمده نقش لري په ديموکراتيک حکومت کې دفشار ګروپونو فعاليت حکومت ته متوجه وي اما په توتاليتري حکومتونو کې په کلي ډول په مخالف جهت کې جريان لري دفشار ګروپونو رول او نقش کولاي شو چې په لاندي ډول مطالعه کړو.

۱ـدفشار ګروپونه اوانتخابات: دزياتو فشار ګروپونو لپاره انتخابات دتوجه وړ دي ځکه د انتخاباتو په اساس کولاي شي چې دخپلي خوښي اشخاص انتخاب او دهغوئ په واسطه دحکومت دکار کولو په ميکانيزم باندي نفوذ ولري دفشار ګروپونه دانتخاباتو په مختلفو برخوکې(دنوماندانو معرفي درايو راټولونه او انتخاباتي مبارزه) کې هلي ځلي کوي او غواړي چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقننه قوه کې دخپلې خوښې چوکۍ ولري ، اما دغه ګروپونه خپله سیاسي لوبه دېردي ترشا سرته رسوي امکان لري چې دفشارګروپونه دخپلې خوښي نوماندانو لپاره دیو سیاسي حزب څخه ملاتړ وکړي او له دې امله چې زیات رایه ورکوونکې په اختیار کې لري نو په اسانۍ سره کولاي شي چې دیو حزب سره چنه ووهي دخپلې خوښي وړ خلک د دې یا هغه حزب دغړو په نوم معرفي کړي،کېداي شي چې بعضي پُرنفوذه فشارګروپونه سره متحد شي او یو سیاسي حزب دې ته اماده کړي چې داسې اشخاص انتخاباتو ته معرفي کړي کوم چې د دوي دمنافیعو بهترین مدافعین دي. نو ځکه خو بیا انتخاب شوي اشخاص د زړه له کومې د دوي دمنافعو دفاع کوي.

۲ دفشار ګروپونه او مقننه قوه: انتخاب شوي اشخاص دحکومت په تصمیم نیونه کې دفشار ګروپونو په ملاتړدحکومت په تصمیم نیونه کې ګډون کوي کوم چې دفشارګروپونو ته خورا مؤثر تماميږي.

۳ دفشار ګروپونه او اجرایه قوه: دفشار ګروپونه په اجرایه قوه کوم چې دهیواد عمومي سیاستونه تدوینوي خپل نفوذ اعمالوي په پارلماني حکومتونو کې دفشار ګروپونه دمقننه قوي له لارې په اجرایه قوي نفوذ واردوي، په مقننه قوه کې دفشارګروپونومنتخب غړي دسوالونو په طرح کولو،استیضاح،دمجلس دجلسو موقتي تعطیل دمقننه قوه دمشورتي کمیټو د رسمي پیشنهادو په اساس په اجرایه قوه خپل نفوذ اعمالوي.[27]

په امریکا کې دفشار ګروپونه دمقننه قوي دسنا مجلس دجلسو دموقتي تعطیل په اساس ریس جمهور دفشار لاندې را ولي ترڅو د دوي دخوښي

[27]: نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړ خلک(سياسي نظامي او ديپلوماتيک) مقامقات دسنا مجلس ته معرفي کړي.

۴ دفشار ګروپونه او قضايه قوه: قضايه قوه هم دفشار ګروپونو له نفوذ څخه مصؤنه نده، سره د دې چې قضايه قوه دسياسي لحاظه بيطرفه ده اما دفشار ګروپونه دعمومي افکارو دمؤثر هجوم له لاري دقضايي بهير په شاوخوا باندي نفوذ اعمالوي دقضاتو دفشار لاندي نيول يا دهغوئ مخه نيول مطلوب نده، اما دعمومي افکارو رامنځ ته کول په قضاتو باندي دنفوذ داعمالولو لپاره يوه ديموکراتيکه لاره ګڼل کېږي.

دهيواد عالي ديوان هم د مقالو او مجلو د نظرونو د تاثير لاندي راځي مهمي سرمقالي همدارنګه بعضي مهمي حقوقي نظريي په هيواد کې دقضاتو ترلاسونو ور رسيږي. په امريکا کې کله چې د قضاتو په انتخاب کې سياست ملاحظات وجود لري نو دفشار ګروپونه مداخله کوي تر څو نوماند قاضي رد کړي او يا دخپلي خوښي قاضي تائيدوي نو له دي څخه دفشارګروپونو نفوذ په قضايه قوه له ورايه څرګنديږي.[28]

۵ عمومي افکار او دفشار ګروپونه: دفشارګروپونه په ټولوسياسي نظامونو کې دعمومي افکارو په رامنځ ته کولو کې مهم رول لري.

دچايلدز په وينا دفشار ګروپونه دخلکو په ذهنونو دنفوذ لپاره دري ډوله ستراتيژي لري .

---

[28]: مصؤن، غلام سخي.(۱۳۵۴ش هـ). روابط بين المللي افغانستان از نګاه حقوق عمومي بين المللي، انتشارات سعيد،کابل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول: دخلکو دتعقل دقوي او توانايي سره وصل کېږي او دا کار دانتشاراتو او خپرونو په ځانګړي راپوروونو،بيانې،دمطبوعاتي کنفرانسونو جوړونه او دپراخو بحثونو له لاري سرته رسوي.

دوهم: دنفرتي عواطفو ترغيب، وېره او ډار او بله هرنوعه عاطفه انتخابوي ترڅو افکارو ته تغير ورکړي.

دريم: دخپلو غوښتنو لپاره دتوجه جلبولودمحبوبيت دپيدا کولو تکتيک په کار اچوي او دتبليغاتو او درايه ورکوونکو يا نفوذ لرونکو څخه دځانګړي غوښتنې په اساس خپل نفوذ څرګنده وي. پس دي ته په کتو سره ويلاي شو چې ديموکراتيکو حکومتونو کې دفشار ګروپونو عمده رول او هر وخت چې وغواړي دمسؤليت احساس وکړي نو سياسي نهادونه دفشارلاندي راولي ترڅو د دوي دنظر وړ منافع تآمين کړي.[29]

تبصره: څرنګه چې په دې ليکنه کې مونږ درې عمده موضوع ګانوته اشاره وکړه چې يوپخپله سياسي احزاب و او بل يي هغه نظامونه وو کوم

---

[29]: مايکل راسکين رابرت کوردو جيمز ميډيوريس او والټر جونز.(۱۹۸۹م).پوليټيکل ساينس ژباړه او لنډيز، ډاکټر محمد صديق ظهير،علامه رشاد خپرندويه ټولنه کندهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د دغو ډلو ټېلو څخه رامنځ ته کېږي چې هغه مونږ په مکمله توګه مخکې تشریح کړي دي او په پاي کې یوه بله موضوع دفشار ګروپونه مو هم تشریح کړي دي چې دهغوي پېژندنه، انواع او سیاسي اهمیت مو هم په مکمل ډول تشریح کړه، دلته دیو خبري یادونه ضروري بولم هغه دا چې مخکې موږ دفشار ګروپونو اوسیاسي احزابو ترمنځ فرق ته اشاره وکړه او په ډیره ښه توګه مو واضح کړل ولې د دې ترڅنګ یوه بله ډله هم وجود لري چې هغه هم په دولت باندي په شکل داشکالو فشار واردوي او دغه کوچنۍ ډله بیا دخاصو منافعو مدافعین بلل کېږي کومه چې تنها د دي لپاره رامنځ ته کېږي چې یواځي دخپلو منافعو څخه دفاع وکړي او بس که څه هم دغه ډله هم په حکومت باندي فشار واردوي خو بیا هم دفشار دهغه ګروپونو سره کوم چې مونږ مخکې مطالعه کړل دغه ډله فرق لري هغه دا چې دغه ډلي تنها لکه څنګه چې مو مخکې و ویل دخپلو منافعو نه دفاع کوي او بل هیڅ کوم نوع غرض نلري لکه دګوډانو او شلیانو اتحادیه .که په حکومت فشار راوړي هم یواځي په یوه کوچنۍ او محدوده ساحه کې به وي او کېداي شي چې د دوي حرکتونه دومره قوي هم نه څومره چې دفشار دګروپونو وي او د دي ترڅنګ یي یو بل لوي فرق چې دفشار دګروپونو سره یي لري هغه دادي چې دفشار ګروپونه دپردي ترشاه په یوه اندازه سیاسي لوبه ترسره کوي ولي خاصو منافعو مدافعین هیڅکله هم داسي خاصیت نلري.

لکه څرنګه چې مو مخکې هم و ویل چې دفشار ګروپونه کېداي شي چې د انتخاباتو په وخت کې دنورو ډلو سره لاس یو کړي او له دي لار ي هم په حکومت فشار واچوي خو دخاصو منافعو مدافعین بیا داسي اعمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

نکوي او دا ډلې په خپل ذات کې ډېري کوچنۍ هم وي او حرکات يي هم دومره مؤثره نه وي ، نو کولاي شو چې مونږ ذي نفوذه ډلي په دريو عمده کټګوريو تقسيم کړو.

۱- سياسي احزاب

۲- دفشار ګروپونه

۳- دخاصو منافعو مدافعين

چې دغه دوه اولې ډلې مونږ په خپله ليکنه کې په مکمل ډول تشريح کړي دي او پاتي دريمه يوه يي (دخاصومنافعو مدافعينو) ته مو په لنډ ډول په تبصره کې اشاره وکړه او په همدي اکتفاء کو. ياده دي وي چې دخاصومنافعومدافعين هم لکه دفشارګروپونه بڼه والي اوبدوالي لري. همدارنګه د غه ډلې مختلفې انواع لري او ځانګړې دندې يې هم ديادولو وړ دي خو داچې ليکنه خورا پراخه نشي مونږ يواځې ترينه دتبصري په ډول يادونه وکړه اونور يي په خپل ځاي پريږدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله

دالیکنه چي په کل کي سیاسي احزابو او ذي نفوذه ډلو ته ځانګړي کړاي شوي وه او همدا ډلې پکي تشریح شوي ، ددې څخه معلومیږي چي په یو هیواد کي دښې حکومتداري لپاره دسیاسي احزابو او دفشارګروپونو او داسي نور ذي نفوذه ډلو شتون حتمي او لازمي امر دي او دښې حکومتولۍ تصور بیدون له دي ډلو څخه ناممکنه ده د دي ترڅنګ چي لازمه ده چي دغه ډلې هم خپل ځانونه وپیژني، خپل قانوني صلاحیتونه درک کړي او همدارنګه د دوي ټول فعالیتونه باید په یوسالم رقابت استواري وي او کنه غیر له دي نه که داسي ډلې هیڅ وجود ونلري لا بهتر دي، یو بل څه چي له دې لیکنې لاسته راځي هغه دحزبي نظامونو په هکله یوڅو نقطې دي هغه چي لازم دي باید په هیواد کي حزبي سیستم وجود ولري ، ترڅو له یو طرفه دخلکو ارزو ګاني پوره شي او له بل پلوه به دچارواکو له ذهنونو څخه د دیکتاتوري حس هم له منځه تللي وي ، د دي ترڅنګ په یو هیواد کي دحزبي نظامونو شتون دهغه هیواد دپرمختګ تر ټولو ښه وسیله ده باالخصوص دیو قوي آپوزیسیون په شتون کي خو بیا پرمختګ نه بلکي پرمختګونه ډیر ښه تحقق پیدا کولاي شي.

دحزبي نظامونو دځرنګوالي په مورد ویلاي شو چي که په یوهیواد کي دوه ګوني حزبي نظام وي تر بل هر نوع حزبي نظامونو څخه مؤثر تمامیدلاي شي لکه څرنګه چي دي خبري ته موږ په خپل وخت کي هم اشاره وکړه او په مکمل ډول مو تشریح کړي دي نوپه خلاصه توګه ویلاي وایوچي له یو حزبي او څو حزبي نظامونو څخه دوه حزبي نظام غوره دي له بل پلوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنړۍ په بعضي پرمخ تلليو هيوادونو کي هم دوه حزبي نظامونه وجود لري لکه دامريکامتحده ايالاتو ، انګلستان او داسې نور هيوادونه.

وړانديزونه:

۱: لازم ګڼم چي سياسي احزاب تر هرڅه دمخه له قانون څخه خبراوي ولري او خپلې ټولې چارې دقانون مطابق مخ پر وړاندې بوځي

۲: ديو ملت د ارمانونو دپوره کيدو لپاره دوه ګوني حزبي سيستم بهتره ګڼم.

۳: په يو هيواد کي دسياسي احزابو شتون راته حتمي ښکاري.

۴: ضرور ګڼم چي سياسي ګوندونه هم خپل نظريات په او اهداف په ښکاره ډول په خپلو اساسنامو کي ځاي پر ځاي کړي.

۳: مخالف ګوند ته ضرور ګڼم چي په واقيعي ډول د يو قوي اپوزيسيون دنده پرمخ بوځي نه دا چي دخپلو شخصي منافعو په نظر کي نيولو سره فعاليتونه وکړي.

۴: د يو آپوزيسيون نظريات نه بايد په يوي محدودي ساحي پوري محدودي وي لازم بولم چي يو لوي اپوزيسيون ديو لوي فکر لرونکي وي.

۵: د افغان حکومت موجوده اپوزيسيون هم راته قانوني اپوزيسيون نه ښکاري البته شتون به يي قانوني بڼه ولري خو د دوي ټول نظريات يواځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوي تر شخصي منافعو پوري محدودي دي، ورته لازم بولم چی خپله کاری او دنظر ساحه پراخه کړی.

۵: د اپوزیسیون د رامنځ ته کیدو لپاره لازم بولم چي اول دوي دخپل فعالیت سطحي و پيژني او بیا يي په تشکیل غور وکړي.

۶: یو آپوزیسیون نه باید تنها د دي لپاره وي چي ځان هدف ته ورسوي او یواځي انتخاباتي مسائل وپيژني اوبس، بلکي لازمه ده چي دحاکم حکومت د اعمالو یوه قوي څارونکي وي او دهغوي دنیکو اعمالو ستاینه هم وکړي.

۷ : د یو اپوزیسیون لپاره لازم بولم چي وخت پر وخت دحکومت کړني وګوري او قوي نظارت ترینه ولري د دې ترڅنګ اپوزیسیون باید تل مدام خپل ملاتړي وپيژني او تکرارًا وایم چي نه یواځي د انتخاباتو په وخت کي خلک وپيژني او ورسره راشه درشه ولري .

۸: دګوندونو ترڅنګ په هیواد کي نورې ذي نفوذه ډلې هم راته ضرور ښکاري ښه ده چي په یو هیواد کي مختلف دفشار ګروپونه وجود ولري ترڅو حکومت خپلونیمګړتیاوته متوجه کړي.

۹: ښه به وي چې سیاسي ګوندونه دهیواد په مختلفو ولایاتوکي څانګې ولري.

۱۰: دمطلق العنانه حکومت دله منځه وړو لپاره دحزبي نظامونو شتون ترټولو بهترینه لار ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱: عالم،عبدالرحمن .(۱۳۷۳ش هـ). بنيادهاي علم سياست، نشر ني، تهران

۲: بشريه،حسين.(۱۳۷۰ش هـ). اموزش دانش سياسي، نشر نگاه معاصر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳: ملک،فاروق .(۱۳۶۶ش هـ). ملک،خرم، اصول سیاسات، ناشر جدید بک ډپو

۴: دافغانستان اسلامي جمهوریت ، دسیاسي ګوندونو قانون.(۱۳۸۸ل). رسمي جریده، دعدلي وزارت ،کابل .

۵: شینواري،بشارت الله.(۱۳۹۴ل). عمومي اساسي حقوق، ننګرهار پوهنتون دحقوقو اوسیاسي علومو پوهنځی .

۶: مایکل راسکین رابرت کورډ و جیمز میډیوریس او والټر جونز.(۱۹۸۹م). پولیټیکل ساینس ژباړه او لنډیز، ډاکټر محمد صدیق ظهیر،علامه رشاد خپرندویه ټولنه کندهار

۷: نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس .

۸: نیاز، عبدالوحید.(۱۳۷۲ش هـ). حقوق اساسي مقایسه یي، چاپ سوم، انتشارات یوسف زاده

۹: آلن ر ، بال، .(۱۳۶۹ش هـ). سیاست وحکومت جدید، ژباړن، عبدالرحمن عالم، نشر قومس

۱۰: بویکو،ولادیمر.(۱۹۹۳م). دولت و اپوزیسیون در افغانستان،ژباړن عزیز اریانفر،بنګاه انتشارات میوند،کابل .

۱۱: مصؤن، غلام سخي.(۱۳۵۴ش هـ). روابط بین المللي افغانستان از نګاه حقوق عمومي بین المللي، انتشارات سعید،کابل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲: دولت یار،دولت.(۱۳۷۸ش هـ). نظام هاي معاصر،انتشارات سعيد، كابل .

۱۳: اين قلي يور.(۱۳۹۰ش هـ). دكتر،جامعه شناسي سازمان ها، تهران .

۱۴: كويتي،مجله المجتمع .(۱۳۷۹ش هـ).احزاب اسلامي ومشاركت پارلماني،ژباړن، محمد ملازاده ، نشر احسان ، تهران .

۱۵: امجد، محمد.(۱۳۸۸ش هـ). سياست وحكومت در ايالت متحده، تهران .

۱۶:قرضاوي، داكتريوسف،اخوان المسلمين هفتاد سال دعوت ترتيب وجهاد، ژباړن،عبدالعزيز سليمي، نشر احسان خيابان خسرو

۱۷: قرضاوي، داكتريوسف .(۱۳۸۱ش هـ). فقه سياسي، ژباړن،عبدالعزيز،سليمي

۱۸: انټرنټ،ګوګل ويبپاڼه

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library